

PAROLA

XXV. évfolyam

A közösségi fejlesztőmunka folyóirata

2015/2. szám

Elméletben.....	1
A közösségi érdekvédelem fontossága a mai civil társadalomban és a fogyatékosügyben.....	1
Gyakorlatban	5
Összefogás a jövőért – részletek.....	5
A Bodrog-menti felzárkóztató program módszertani tanulmánya – részletek.....	26
Kiadványajánló: Avasi monológok	36
Nemzetközi kitekintés	38
EuCDN	38
Norvégia, Oslo: Demokrácia – nem csak beavatottaknak Esettanulmány. Ford. Farkas Gabriella.....	38
Katalónia, Barcelona: A társadalmi és gazdasági szolidaritás elősegítése a helyi közösségi fejlesztésekben	41

Elméletben

A közösségi érdekvédelem fontossága a mai civil társadalomban és a fogyatékosügyben

*Előadás, amely a Fűlszöveg¹ programon hangzott el,
2015. május 19.-én, Budapesten*

Sebály Bernadett vagyok, a Civil Kollégium Alapítvány munkatársa. Kulturális antropológus vagyok, és közösségsszervezőként dolgozom a Civil Kollégiumnál, ahol önszerveződő közösségeket támogatunk. Köszönöm szépen a felkérést, örülök, hogy itt lehetek.

Én 2007-ben csatlakoztam a civil közösséghez, ahhoz a közösséghez, amelynek számos olyan tagja van, mint Önök, akik munka- vagy szabadidejükben saját közösségük tagjaiért, társadalmi ügyekért és

¹A félévente megrendezésre kerülő **Fűlszöveg** programokon a hallássérült embereket érintő mindennapi témákat járják körül az érintettek különböző szakemberek bevonásával, az egymástól tanulás jegyében. A programot az ELTE Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Karának Hallássérült Személyek Pedagógiája és Rehabilitációja Szakcsoportja szervezi.

ezen keresztül a magyar demokrácia építéséért vállalnak felelősséget. Akkor egy nemzetközi jogvédő szervezetnél kezdtem el dolgozni, ahol különböző kampányokon keresztül jó pár társadalmi csoport ügyét sikerült bevinnünk a médiába, eljuttatnunk a döntéshozók elé. Noha fontos volt számunkra, hogy a kampányok előkészítésében részt vegyenek érintettek is, nem fektettünk különösebb hangsúlyt bevonásukra, mobilizálásukra.

Az ügyüket mi képviseltük, nem ők.

Ha az ügyet sikerre vittük, a mi szervezetünk hírnevét emeltük, nem az érintettek önszerveződését segítettük elő.

Ha sikertelenek voltunk, nem gondolták, hogy tisztük lenne mellénk állni.

Az a másfél év, amit ebben a szervezetben töltöttem, mindazonáltal fontos szakmai fordulatot jelentett számomra. Azóta is azt gondolom, hogy a valódi társadalmi átalakuláshoz az kell, hogy az állampolgárok érezzék: az érdekvédelem nem egy szolgáltatás, amit elfogyasztanak, egy feladat, amit valaki elvégez helyettük, hanem ők maguk is részeseivé válhatnak.

Benjamin Franklin amerikai elnök a demokráciáról és a szabadságról azt mondta, hogy a demokrácia az, amikor két farkas és egy bárány szavaznak arról, mi legyen vacsorára. A szabadság az, amikor egy jól felvértezett bárány megkérdőjelezi ezt a szavazást. A közösségi érdekvédelemhez tehát sok ilyen jól felvértezett bárányra van szükség.

Önmagunk és civil közösségünk felvértezése és a közös, harcosabb kiállás pedig igencsak időszerű.

Én gyermekként éltem meg a rendszerváltást, nincsenek emlékeim arról a lendületről és hitről, amit ez a korszakváltás ültetett el az emberek szívében. Azok a kollégáim viszont, akik felnőtt fejjel élték át a '90-es éveket, sokszor mesélnek arról, mekkora elszántság és remény lakozott bennük. Közösségeket fejlesztettek, hogy azok szervezetbe tömörülve képesek legyenek lebontani egymás között a falakat, összefogással és az önkormányzatok támogatásában bízva, képesek legyenek saját környezetük jobbá tételére, és akár ki tudják alakítani a hiányzó szolgáltatásokat, legyen az óvoda, közösségi rádió, vagy lakóotthon.

Ma azonban már sajnos nem itt tartunk. Egyre több önkormányzat látja riválisát a helyi közéletet alakító és ellenőrző civilekben, és nem

enged teret a helyi kezdeményezéseknek. Kitér a tárgyalások elől, érdektelenül vagy megfélemlítően lép fel, nem folytat párbeszédet.

Az utóbbi években pedig még ennél is súlyosabb problémák merültek fel: már nem csak az önkormányzat, de a kormányzat is riválisát látja a civilekben. A legsúlyosabb volt, amikor megfélemlítéssel korlátozni próbálta azok mozgásterét, akik általa nem ellenőrzött, független pályázati pénzeket kezelnek. Gondoljunk csak a Norvég Civil Alapot kezelő civil szervezetek ellen indított megfélemlítő és lejárató kampányra, a munkatársak számítógépeinek elkobzására, és az egyik konzorciumi tag, az Ökotárs Alapítvány ügyvezető igazgatójának előállítására. De a finanszírozásban is megmutatkozik a civilek gyengítésének szándéka. 2010 után két év alatt drasztikusan, egyötödére csökkent a civil szektor támogatására fordított költségvetési források összege, több száz civil szervezet és ezzel együtt több ezer munkahely szűnt meg. Harmadrészt a jogállami keretek megnyirbálása és a kormányzati befolyás kiterjesztése itt is megmutatkozott. A Nemzeti Civil Alapban gyakorlatilag megszűnt a korábbi, jól működő rendszer, amelyben a civilek által választott döntéshozók osztották el a rendelkezésre álló forrásokat. Végül, de nem utolsó sorban fokozatosan épül le a jóléti állam. Az idei költségvetéssel évtizedek óta létező, csekély, de mégis fontos jóléti juttatások biztosítását rendelték önkormányzati hatáskörbe, és szüntették meg az adósságkezelési szolgáltatást.

Néhány évvel ezelőtt a támogató szolgálatok működtetését normatív alapúról pályázati alapúvá alakították át, a pályázható források egyidejű csökkentésével.

Egyre inkább nyilvánvalóvá válik tehát a kérdés: milyen taktikát alkalmazunk, ha az egyezkedések eredménytelenek? Mi legyen a válasz, ha a döntéshozó nem adja meg, amit akarunk, vagy elveszi, amit már felépítettünk? Van-e elég tudással és civil kurázsival felvértezett bárányunk, akik ki mernek állni érdekeik védelmében?

Ma Magyarországon 65 ezer civil szervezet van bejegyezve, a települések száma pedig 3 154. Ha ezeknek a szervezeteknek egy kis hányada érdekvédő szerepet is be tudna tölteni, erős civil hálózat létezne az országban. Ez azonban nincs így. A legtöbb civil szervezet

nem vesz részt a közügyek értelmezésében, tematizálásában, még a saját szakpolitikai területén sem. Szepe a szolgáltatásnyújtásban, kulturális és egyéb programok szervezésében merül ki. Nincs valódi tagsági bázisa, akik nem ügyfelekként, hanem aktív állampolgárként tekintenének magukra és mobilizálhatóak lennének egy akcióra.

Sokan mondják erre, hogy a politikai döntések véleményezése már politizálás, és az nem a civilek feladata.

Márpedig a civil szektor jövője pont azon múlik, hogy tagjai képesek lesznek-e visszafoglalni a politikát a pártoktól. Hiszen a politika mindenkié, mert az a közügyekben való részvételt jelenti. Vagy ahogy egy nemzetközi konferencián² hangzott el tavaly Budapesten: a demokrácia túl fontos dolog ahhoz, hogy politikusokra lehessen hagyni.

A döntéshozókat pedig nem az észérvek fogják meggyőzni, hiszen a fiókjaik már évek óta tele vannak jobbnál jobb szakpolitikai javaslatokkal. A politikusokat az fogja meggyőzni, ha meglátják az ügy mögött az embereket.

Ahhoz, hogy ez meg is valósuljon Magyarországon, a civil szervezeteknek jelentősen át kell gondolni működésüket és stratégiájukat.

A közösségi érdekvédelem lelke az aktív, mozgósítható tagság. A tagok egy ilyen modellben nem ügyfelek, akik szolgáltatást vesznek igénybe a szervezetünktől (ellátást, jogsegély-szolgáltatást vagy egy programot, ami lehetőséget nyújt a kapcsolódásra stb.), hanem maguk is aktívan részt vállalnak az ügyek helyi vagy országos szintű képviseletében, a társadalmi akciók megszervezésében. A tagokra mint öntudatos állampolgárookra tekintünk, akik bevonhatóak az érdekvédelmi tárgyalásokba, vagy más társadalmi akciókba a kampányaink során. Éppen ezért szervezeti működésünket is úgy kell felépíteni, hogy lehetőség nyíljon a közös tervezésre, szervezésre.

Ez egy másféle vezetési modellt feltételez. Azok, akiket ilyen értelemben a közösségben vezetőnek (koordinátornak, kezdeményezőnek) tekintünk, autoritásukat nem hivatalos pozíciójukból nyerik. Azokat hívjuk közösségi vezetőnek, akik erényes cselekedeteik

miatt váltak elismertté. A jó vezető eszerint nem az, aki ráerőlteti vagy elfogadtatja nézeteit csoportjának tagjaival; ez könnyen a bukásához is vezethet, hiszen amennyiben az elképzelés rosszul sül el, a vezető lesz a hibás. Az a jó vezető, aki aktivizálni tudja a közösség tagjait annak érdekében, hogy szembenézzenek és kezdjenek valamit a problémáikkal. A vezetői képesség ebben az esetben abban mérettetik meg, hogy a vezető mennyire tudja kihívások elé állítani, motiválni és támogatni az embereket a problémák megoldásában. Továbbá nem az a cél, hogy a szervezetet mindig ugyanaz vagy csak ugyanaz a néhány ember képviselje, hanem az, hogy a tagságból új, ún. közösségi vezetők emelkedjenek ki. Ők lesznek azok, akik fel tudnak vállalni koordinációs feladatokat, képviselni tudják a szervezetet helyi vagy országos szinten a sajtó előtt, tehát meg tudják sokszorozni a szervezet jelenlétét és befolyását. Így tehát egy olyan szervezet, amely közösségi alapú érdekvédelmet folytat, nagy hangsúlyt helyez a tagság képzésére, a közösségi vezetők erősítésére, kampányszervezési és tárgyalási készségük, csoportfacilitációs készségük fejlesztésére, állampolgári eszköztáruk bővítésére, és ezt át is fordítja akcióba. Magyarországon sok olyan egyesület van, amely tulajdonképpen „one-man show”, egyemberes szervezet, ahol mindent az elnök csinál, vagy esetleg még 2–3 aktív elnökségi tag. Természetesen mindig van egy kemény mag, akik több feladatot vállalnak, mint a többiek, azonban a cél az, hogy ezt egészséges méretűre, 10–25 főre duzzasszuk fel, és így osszuk el a felelősséget és a döntési jogkört is.

Ehhez természetesen hangsúlyt kell helyezni a tagság folyamatos toborzására, és aktív kapcsolatot kell velük fenntartani. A közösségi érdekvédelemben a tagságot hagymákra osztjuk. 1. van a kemény mag, akik (szinte) mindig jelen vannak a találkozókra, részt vesznek a döntéshozatalban, alakítják a szervezet vízióját, meghatározzák a kampányok és a szerveződés irányát. 2. vannak az aktív tagok, akik viszonylag rendszeresen jönnek találkozókra, valamennyire részt vesznek döntéshozatalban. 3. vannak a szimpatizánsok, akik nyomon követik a munkát, eljönnek a kulcsfontosságú akciókra, rendezvényekre, és 4. vannak azok, akik hasonló problémával küzdenek, mint a szervezet tagjai, belőlük a jövőben tagok válhatnak, velük toborzás során

²<http://nol.hu/belfold/hazorzobol-ellenzek-1465387>

találkozunk. Minden réteg egyaránt fontos, és lehetőséget kell adni a kevésbé aktív emberek bevonására a döntésekbe és a megvalósításba egyaránt, mert a tömegbázis építése szempontjából mindenki fontos. Ehhez fontosak a rendszeres csoporttalálkozók, mert itt nyílik lehetőség a különböző feladatokon keresztül a tagság bevonására, a társadalmi akciók előkészítésére (kerekasztal, találkozó a döntéshozóval, flashmob, tüntetés, éppen az a taktika, amit a helyzet megkíván), és itt alakul ki az ennek megfelelő demokratikus, döntéshozatali forma. A hatalmat tehát ilyenkor a vezetőknek is meg kell osztani, a döntéseket közösen meghozni, viszont ez lehetőséget ad a feladatok megosztására is.

Ahhoz, hogy a tagok bevonhatóak legyenek egy-egy kampányba, figyelni kell a tagság igényeire, meg kell hallani és fel kell vállalni azokat az ügyeket, amik a tagságnak fontosak.

Különösen, ha országos érdekvédelmi szervezetről van szó, amely vezetősége közel van a tűzhez, de a tagsággal időhiány miatt már kevésbé szoros kapcsolatot ápol. Ennek egyik módja, hogy jól előkészített, interjújellegű beszélgetéseket folytatunk a tagsággal, hogy feltérképezzük, mik azok az ügyek, amik leginkább lázba hozzák őket, mert azokon keresztül lehet majd őket mobilizálni. Biztosan sok olyan dologra bukkanunk, amire nem gondoltunk, vagy jelenleg nem élvez prioritást az agendánkon.

Talán minden eddiginél is fontosabb, hogy ki kell dolgozni stratégiákat a döntéshozó számonkérésére, a nyomásgyakorlásra. A politikusok legnagyobb fegyvere, hogy együttérzést tanúsítanak az ügyünkkel kapcsolatban, és közben türelemre intenek minket, civileket, kilátásba helyezik az ügy jövőbeli megoldását, biztosítanak közbenjárásukról. Ettől nagyon sok civil képviselő megnyugszik, és vár, pedig tudja, hogy legutóbb is ezt mondták neki, és akkor sem történt semmi. Az érdekvédelem nem elnyújtott tárgyalásokra, hanem kampányokra épül. A döntéshozó megszokta, hogy az első petíció vagy az első tárgyalás után senki sem fogja már számon kérni.

Az érdekvédelem egy alapszabálya: senki nem örök barátunk vagy ellenségünk, viszonyunkat a helyzet szabja meg.

A kampány során kitűzött cél érdekében pedig különböző taktikákat használunk a nyomásgyakorlásra, ahogy a helyzet megkívánja. A közösségi érdekvédelem lényege, hogy fel tudjuk mutatni a tagság erejét, akár azon keresztül is, hogy kivonulunk az utcára.

Ez persze függetlenséget kíván meg, hiszen az érdekvédelem hatékonyságát nagyban akadályozza, ha annak a pénztől függünk, akit számon kell kérnünk, kormányzati pályázati pénzektől vagy normatívától. A széles tagsági bázisra építő szervezetek ennek a függetlenségnek a megteremtésében is segíthetnek alulról jövő adománygyűjtéssel. Az anyagi függetlenség megteremtése segíthet elmozdulni a projektalapú működéstől is. A pályázati pénzek utáni hajsza miatt ugyanis sokszor történik meg, hogy a civil szervezet már nem is saját missziója, stratégiája mentén választ projektet, hanem a pályázati kiírás – az anyagi forrás – határozza meg, hogy mit csinál. Ezért tevékenysége egy idő után ad hoc projektekből fog állni, nem tud stratégiai módon egymásra épülni.

Egy társadalmi problémára sokféleképpen lehet választ keresni. Lehet szolgáltatást nyújtani, stratégiai pereket indítani, közösségi erőből megoldani azt a szolgáltatást, ami hiányzik, illetve érdekvédőként felhívni a figyelmet a jogsértésre, és kikövetelni az államtól, hogy biztosítsa rendszerszinten a jogsértés megszüntetését. Mindegyik megközelítésre szükség van, azonban Magyarországon az érdekvédelmi szervezetekből van a legkevesebb. Közöttük még kevesebben vannak azok, akik közösségi alapon dolgoznak, ahol az érintettek széles tagsági bázisa a zászlóvivő. Ezért is fontos, hogy ha nem is ugyanazzal a megközelítéssel dolgozunk, felismerjük egymásban a szövetségest.

Sebály Bernadett
sebaly.bernadett@gmail.com

Gyakorlatban

Összefogás a jövőért

a Berettyóújfaluban és a környező településeken mélyszegénységben élők integrációjáért címen készült kiadvány 2015-ben, a TÁMOP-5.1.3.-09/2-213-0013 program Berettyóújfaluban, Mezősason, Kismarjában, Esztárban, Gáborjánban és Nagykerekiben megvalósult programja eredményeiről és tapasztalatairól.¹

A papíralapú kiadványért a kötet egyik szerkesztőjéhez, Giczey Péterhez lehet fordulni a giczey.peter@eletfaegyesulet.hu e-mail címen, vagy Kissné Pásztor Irma projektvezetőhöz: pasztor.bujfalu@gmail.com. Az alábbiakban a kiadványból két részt mutatunk be, az Esztáron megvalósult és a térségi szintű tevékenységeket. A szerk.

Esztár

Balogh Katalin munkája

- Egyes célcsoport.
- Tessék?
- Egyes C-É-L-CSO-PORT-ba tartozom. Vagy vagyok.
- És mit csináltak?
- Hát, kedden találkoztunk. És Katika mondta, hogy egy integrációs folyamat részesei leszünk, és közösségi alapon szerveződünk az egyéni fejlődésünk elősegítése érdekében.
- A-ha... Na, még megyek a piacra – mondta amaz és továbbállt. Emez meg találkozott a kettes célcsoportossal, majd beszélgettek egy kicsit a soron következő szakmai műhely témáiról. Szerdán. Csütörtökön meg adósságkezelő előadásra mentek. És akkor a mentor meg a koordinátorok kihírdették, meg kitétték a plakátokat a Szent György napi rendezvényről. Megjelentek Katika és az Összefogás a

jövőért projekt munkatársai előadni, ösztönözni, megbeszélni. Az elején úgy ritkán. Aztán sűrűbben.

És egy furcsa falusi szokás ütötte fel a fejét: az emberek elkezdtek „összefogásos” fákat ültetni, késve mentek az óvodába a gyermekért a meeting miatt. Részt vettek az önszorgító csoport, a civil fórum közösségi összejövetelein, előadások, egészségügyi szűrések, önkéntes rendezvények, táborok mindennapokat átszövő kusza programrengetegében. Új közösségi formák alakultak, működtek.

A projekt által a Tájház udvarán az EU-s turisztikai igényeket kielégítő vizesblokkja mellé Góré épülhetett – a hagyományőrzés miatt.

Az újonnan épült óvoda udvarára játszótéri elemek kerültek – a játék miatt.

Látóutakra mentünk, közösen gondolkodtunk – a fejlődés miatt.

A fiatalok színjátszásra adták a fejüket – a kultúra közösségi élménye miatt.

Falut kutatunk – a múlt értékeinek megőrzése miatt.

És a projekt több mint 2 éve szorgalmasan rakja a kis pontokat, a település nagy i-jeire – a mindennapok miatt.

Réz Tamás, önkéntes koordinátor

A nyitókonferenciára készülve a projektmenedzserrel és a területfejlesztő munkatárssal együtt felkerestük Szécsi Tamást, Esztár Község Önkormányzatának polgármesterét és személyesen adtuk át neki a meghívót. Ekkor került sor a személyes bemutatkozásra, hiszen a pályázat előkészítő fázisától eltelt időszakban – a helyhatósági választások során – Esztárban személyi változás történt a polgármesteri tisztséget illetően. Átfogóan és részterületekre bontva is – terület- és vidékfejlesztés, közösségfejlesztés, valamint a szociális terület – beszélgettünk a programunkról. A település vezetője érdeklődött az iránt, hogy hogyan képzeljük el a mélyszegénységben élőkkel való foglalkozást. Tájékoztattuk arról, elsősorban milyen kritériumok mentén indulunk el a toborzás során, valamint hogy mi az a négy kitétel, melyből minimum kettőnek meg kell felelnie az bevonásra kerülő személyeknek. Beszéltünk a toborzás folyamatáról, a képességfelmérésről, majd a

¹Szerkesztette: Giczey Péter, Kissné Nagy Ildikó, Kissné Pásztor Irma. Szerzők: Balogh Katalin, Boros Gábor, Giczey Péter, Molnár Tamás, Kissné Nagy Ildikó. Korrektúra: Balogh Katalin.

különböző csoportfoglalkozásokról és egyéb programjainkról. Felsoroltuk, kik azok a szakemberek, civil szervezetek képviselői, akik a második célcsoportunkba tartoznak. Egy szakmai párbeszéd alakult ki, ugyanis Polgármester úr is vázolta a jövőbeli elképzeléseit, és azt, hogy a mi programunk hogyan tudna abba illeszkedni. Abban az időben három nagy fóliával hozott létre kertészetet az önkormányzat, ahol aktív korú inaktív emberek foglalkoztatására nyílt lehetőség. Viszonylag hosszú távon, a korábban megszokott 1-2 hónap helyett egy évig. Polgármester úr biztosított arról, hogy amennyiben a közfoglalkoztatásban dolgozók közül kerülnek emberek bevonásra, bármelyik csoportfoglalkozáson, programon való részvételüket támogatja, oly módon is, hogy annak időtartamára távol maradhatnak a munkahelyüktől. A területfejlesztési programelemünkönél érintőlegesen szóba került a szociális szövetkezet is, mint lehetséges perspektíva. Polgármester úr, a közösségfejlesztést tárgyalva, ismertette velünk elképzeléseit: falukutató, tájház rendbetétele a terve, elgondolása szerint az akár egy közösségi tér is lehetne.

A partnerségi együttműködési megállapodás aláírása valamennyi partnerszervezettel személyes megkeresés során történt meg. Ezeken a találkozásokon munkacsoportunkból több megvalósító tag is részt vett, már ekkor fontosnak tartottuk, hogy teamünk csapat jellegét közvetítsük. Azért tartjuk lényegesnek kitérni erre a mozzanatra, mert még így bő két év távlatából is arról a benyomásról tudunk beszámolni – ami az idők során nem csak megerősödött, de realizálódott is –, hogy programunkat könnyen „befogadta” a település másodlagos célcsoportja. Projektelemeink egy jól előkészített, „lágú” integráció során épülhettek be a települési tevékenységek vérkeringésébe.

A partnerségi együttműködési forma nagyon hamar megtelt tartalommal és termékenyvé vált. Szécsi Tamás Polgármester úrral a partnerségi megállapodás aláírása alkalmából folytatott beszélgetés során felvetődött a település szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró I. Esztári Lecsőfesztivál. A rendezvényre a település vezetője meghívta a

munkacsoportunkat is, és hangsúlyozta, nem csak munkavégzés céljából számít ránk, hanem azért is, hogy jól érezzük magunkat, valamint hogy megismerkedjünk a helyi emberekkel, szokásokkal.

Nagy Gyulát, a Művelődési Ház vezetőjét is megkerestük az együttműködési megállapodás aláírása céljából, aki arról tájékoztatott bennünket, hogy szeptember elsején kerül megrendezésre az I. Esztári Lecsőfesztivál, melyre szeretettel várja projektünket is. A beszélgetés során felvetődött az önkéntesek foglalkoztatásának kérdése. Ugyanis, egy ilyen nagyszabású rendezvényen mindenképpen szükség lesz önkéntes munkára. A projektmenedzser tájékoztatta a rendezvény egyik fő szervezőjét az ezzel összefüggő adminisztrációs tudnivalókról, az ahhoz szükséges nyomtatványokat rendelkezésére bocsátottuk. Az esemény előkészítése során a szervezők tájékoztattak bennünket, milyen munkafolyamatokhoz hány fő önkéntesre lenne szükségük. Ezt követően a közösségfejlesztő kollégával felkerestük bevontjainkat azzal a kérdéssel, vállalnának-e önkéntes tevékenységet az I. Esztári Lecsőfesztiválon? A 20 bevont személy közül 10-en vállaltak a programon, illetve annak előkészítése során. Zöldségdarabolás, gyermekfoglalkozásokon való részvétel, tálalás, kínálgatás – ezek voltak azok az elintéznivalók, ahol feladatot vállaltak.

Az előkészületek során Szécsi Ivett védőnővel közösen összeállítottuk az egészségtető kérdéseit. Három korosztály – óvodáskorú, iskolás és felnőtt korosztály – számára készültünk feladatlapokkal.

A fesztivál előtt egyik este egy közös, nagy megbeszélésen, tájékoztatáson vettek részt az önkéntesek, ahol sor került az önkéntes szerződések kitöltésére. Nagy örömünkre szolgált, hogy az önkéntes tevékenység projektünk által jutott el a településünkre, nagy segítséget nyújtva ezzel az esemény szervezőinek. Közel 100 önkéntes segítő közül 10 a mi projektünk által került be a rendezvény lebonyolításába. Ez is azt bizonyítja, a helyi emberek aktívak, motiválhatóak a közösségi életben való részvételre. Az önkéntesek alkalmazása jelzi azt a szemléletváltozást, mely projektünk egyik fő célkitűzése.

Esztárban a Szent György nap volt az első olyan kezdeményezés, ami – azon kívül, hogy újabb színfoltot vitt a település egyébként is gazdag közösségi eseményeinek sorába –, közösségi munkás-önkéntes koordinátorunkhoz kötődött. Mindezek mellett itt a partnerségben való együttműködés egy újabb formáját követhetjük nyomon. A második közösségi beszélgetés hatására, az ott felmerült témákra, problémákra reagálva Balogné Kósi Andrea közösségi munkás-önkéntes koordinátorunkkal közösen megkerestük az Esztári Idősek klubja dolgozóit. Elképzelésünk, az idős és a fiatal generációk egymáshoz közelítése népi jellegű programok, tevékenységek által, megtetszett és felajánlották partnerségüket, segítségüket. Kiválasztottuk a jeles napok közül a Szent György napot, és megbeszéltük, hogy megkérdezzük ezzel kapcsolatban más bevonni kívánt személyeket is, kinek lenne kedve egy ilyen jellegű napon részt venni, illetve megvalósítani azt? Ezzel egy hosszabb távú együttműködés vette kezdetét. Következő lépésként a két érintett korosztály irányába tettünk motiváló, serkentő lépéseket. Szécsi Tamás polgármester támogatta programtervünket (úgy erkölcsileg, mint anyagilag!), ajánlotta segítségét. A folyamat előrehaladásával, az önkéntesekkel és közösségfejlesztő munkatársunkkal további önkénteseket sikerült bevonnunk. Az események további alakulásában Balogné Kósi Andrea a gyakorlatban is tényleges közösségi munkás-önkéntes koordinátorként funkcionálva felvetette egy közös beszélgetés és tervezés hasznosságát Nagy Gyulával, a Művelődési Ház vezetőjével.

Beszélgetésünk során elsősorban a fiatalság problémáiról volt szó, valamint arról, hogy hogyan tudnánk a közösségi események iránti „immunitásukat” leküzdeni. Több önkéntes is csatlakozott ehhez a

beszélgetéshez és ötleteikkel lendítették előre a tervezést. Végül megállapodtunk abban, hogy változatos programokkal igyekszünk minél több fiatalot bevonni a Művelődési Házba. Erre jó alkalom lesz az azon a napon nyíló internet kávézó nyitóünnepsége. Hamarosan meg is valósítottunk egy olyan délutánt, ahol ismerkedős, kommunikációs játékokat játszottunk néhány általános- és középiskolás kamasszal. Tizenhárman vettek részt a programon, amit a következő héten megvalósuló Szent György napi program főpróbájának tekintettük. A tavaszköszöntő és állatkihajtó vigadalmat 2013. április 27-én sikeresen megvalósítottunk.

Az egyes vetélkedőfeladatokat a Szent György napi népszokásokat feldolgozva alakítottuk ki, idősek és fiatalok nagyon lelkesen és ügyesen oldották meg életkortól függetlenül. Az idősek slambucot főztek, ebéd után a Bihari Múzeum dolgozói segítségével próbálhatták ki az érdeklődők a népi játékokat. Lehetőség nyílt a gólyaláb, mocsárjáró, lépegető henger, diótörő, béka fogó, vaskarikázás, patkóhajítás, facsigázás kipróbálására. Közben kézműves foglalkozás végzésére is lehetőségük nyílt gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt. Megismerkedhettek a nemezelés és az agyagozás alapjaival. Sok kisgyermekes anyuka vett részt a programon, akik elmondták, hogy amellet, hogy jól érezték magukat, az tetszett nekik a legjobban, hogy nyugodt, családias légkör töltötte meg a helyszínt. A nap folyamán hagyományos pásztordallamokat szólaltatott meg helyi műkedvelő önkéntesünk furulyával és citerával. A program zárásaként táncházban sajátíthattak el alapvető néptánc lépéseket az érdeklődő résztvevők.

Az „Összefogás a jövőért” programba 2013-ban csatlakoztam, mint önkéntes. Ez idáig is gyakran végeztem önkéntes feladatokat különböző rendezvényeken, iskolában, óvodában. Gondoltam miért ne lehetnék a program részese? Részt vettem a közösségi munkás, majd az önkéntes koordinátori képzésen. A képzések befejeztével nagy lelkesedéssel láttam munkához, vártam a közösségi beszélgetéseket. Ezek nagyon fontosak voltak, hiszen ezáltal ismertük meg a lakosság igényeit. Különböző képzések, programok követték egymást. Nyári tábor gyerekeknek, sportnap, nem csak fiataloknak, önszorgú csoportok, interaktív információs nap, különböző rendezvények, gyermek és felnőtt ünnepségek. Minden generáció számára. A kulcsszó számomra a „mindenkinek”. Hiszen idős, fiatal, gyerek – megtalálta mindenki a maga kis világát, illetve a generációk együtt egy kézben alkottak, éreztek (Lásd. Szent György nap!)

Nekem mégis az önszorgú csoport nőtt a szívemhez, azon belül is a színjátszó csoport működtetése. Nagyon fontos számomra kis csapatunk, a színjátszók. Nem csupán azért, mert jól érzem magam a csoportban és jó eredményeket érünk el versenyeken, fellépéseken. Bízom benne, hogy tudunk számukra olyan élményeket nyújtani, ami segíti életüket. Akár egy jó tanácssal, vagy csupán kellemes emlékké válva, ha ránk gondolnak sok-sok év múlva, erőt tudnak majd adni számukra a közös tapasztalatok. A gyerekprogramok azok, melyek erőt adnak. Példa erre, hogy már két ízben is rendeztünk Mikulás alkalmából egy kellemes, varázslatos napot az alsós osztályoknak. Láttam, hogy nem csak a gyerekek, hanem az önkéntesként résztvevő felnőttek is igazán élvezték a programot.

Hogy mi változott még bennem az Összefogás programnak köszönhetően? Nyitottabbá váltam a külvilág felé, kapcsolataim tovább gazdagodtak.

Véleményem szerint a programok során a közösség felfedezhette önmaga értékeit, az egyes tagok motiváltabbá váltak, önbizalmuk pozitív irányba változik folyamatosan.

Baloghné Kósi Andrea,
közösségi munkás-önkéntes koordinátor

„Bűvös tizennégyes” színjátszó csoport, mely nem csak a színjátszásról szól – avagy gyerekek és szüleik a kamaszkor határán. A nyári tábor megvalósítása során kerültünk kapcsolatba a későbbi színjátszó gyerekekkel és szüleikkel. Nem csak a színjátszás volt a gyerekek összehozásának fő vezérfonala, hanem az, hogy foglalkozunk velük, hogy kövessük belőlük közösséget. A szülők is nagyon hamar becsatlakoztak ebbe a közösségbe. A gyerekekkel csapatépítő, kommunikációs játékokat játszottunk, helyzetgyakorlatokat, szituációs játékokat végeztünk. Ez nagyon tetszett nekik és nyitottabbá tette őket egymás felé. A szülőknek szintén nagyon kedvükre voltak ezek a játékok és megfogalmazódott az az igény, hogy a kamaszkort gyermekeikkel közösen akarják megélni oly módon, hogy velük közös tevékenységeket végeznek. Ilyen a jelmezek, díszletek közös elkészítése, közös beszélgetések, értékelések egy-egy fellépés után. Közös főzések és egyéb kikapcsolódást nyújtó cselekvések. A csoport célja együttes élmények megélése a gyerekekkel, ennek érdekében minél több csoportos program szervezése. További közös beszélgetésekre, szituációs játékokra is igény támadt. Az egyes helyzetgyakorlatok értékelése során életvezetési ismereteket, technikákat sajátítottak el, a közös tevékenységek során erősödött a generációk közötti kapcsolat. Napjainkra a csoport szinte valamennyi helyi közösségi eseményen jelen van, aktív megvalósítóként (szület, farsang, fesztivál, karácsonyi ünnepség).

A szakmai műhely résztvevő örömmel fogadták a mikroprojektekre való pályázás lehetőségét, többen éltek is vele. Végül két projekt valósult meg. Az egyik során az Epreskert Óvoda udvari játékainak, udvari padok

és asztalok kicserélése valósult meg. A másik munkafolyamat eredményeképpen a Tájház udvarára egy góré épült, így is hozzájárulva ahhoz, hogy impozánsabb képet nyújtson a létesítmény, tekintettel arra, hogy kihasználtsága fokozatosan növekszik, hiszen egyre több közösségi eseménynek válik otthonává.

Mindkét projekt alkalmazottak, valamint önkéntesek munkájának segítségével valósult meg. A folyamatokat Réz Tamás önkéntes koordinátor tartotta kézben. Előremutató az, hogy mindkét mikroprojekt megvalósítása során Esztár Község Önkormányzata adott hozzá még anyagi forrást, hogy teljesebbek legyenek a megvalósult eredmények. Tehát Esztárban a mikroprojekt teljesítette rendeltetését: mindkét esetben elindított egy folyamatot, ami tovább fejleszthető és melynek eddigi értéke maradandó. Ezt bizonyítja az is, hogy 2014 májusában az Epreskert Óvoda vezetője hívott meg bennünket egy intézménylátogatásra, hogy megmutathassák, mi lett a folytatása a mikroprojektünk által elkezdett munkálatoknak. Az óvodavezető örömmel tájékoztatott arról, hogy a miniprojekt munkálatokból maradt ki rönkfa, mely az óvodai dolgozókkal folytatott közös ötletelés után arra indította a fenntartót (Esztár Község Önkormányzat), hogy megtoldva további faanyagokkal, másik két babaházat építtessen az Óvoda udvarára.

A pályázat keretében 2013. május-júniusban szerveztük meg óvodánkban a védőnővel közösen „KIS-EGÉSZSÉGŐR” projektünket. A projekt lebonyolításához szükséges anyagokat, eszközöket a pályázat keretében biztosították számunkra, valamint a helyi önkormányzat is hozzájárult. A pályázatban az óvodába járó gyerekek vettek részt. A projekt fő célja volt, hogy az egészséges életvitel, egészségtudatos magatartás gyermekkorban belsővé váljon. Ennek tükrében igyekeztünk bemutatni a projektbe bevont gyerekeknek az egészséges, vitaminokban és rostban gazdag ételek, italok széles tárházát, az egészséges életmód részeként a preventív tornagyakorlatokat, és a helyes fogápolási teendőket. A projekt sikeres volt, a gyerekek nagyon élvezték a foglalkozásokat, kóstolgatták a számukra sokszor ismeretlen ételeket, és ugyanilyen lelkesen végezték a tornagyakorlatokat. A gyerekek élménybeszámolója alapján pedig akadt néhány szülő, aki megkeresett minket, hogy adjuk már meg neki a recepteket, mert a gyerekek nagyon

ízlett, amit kapott tőlünk, illetve írjuk le a tornagyakorlatokat, hogy otthon is tudják azokat végezni.

A másik miniprojektünk a „GYERMEKBARÁT ÓVODAUDVAR” kialakítása volt. A munkaterv megvalósításához szükséges anyagokat szintén a pályázat keretében biztosították számunkra, valamint az önkormányzat is kiegészítette azt. A program keretében az óvodaudvaron található homokozók fölé nádtetős házikókat készítettünk, valamint 4 darab gyerekasztal és hozzá 8 db gyerekpad készült el rönkfából. A munkálatokat önkéntes munka keretében a szülők végezték 2013 decemberében. Hogy mennyire volt hasznos a projekt? Az abban mérhető, amikor tavasszal birtokukba vették a gyerekek, és azóta is nagy örömmel rajzolnak, barkácsolnak, játszanak az asztaloknál vagy homokoznak most már úgy, hogy hűvös, árnyék van felettük. A kis házak, a padok, asztalok pedig az udvar díszévé is váltak egyben.

*Kalmárné Hodosán Irén,
óvodavezető*

A Háziasszonyok klubja megalakulásának módja egy kissé sajátosságosan történt. Az önkormányzati közfoglalkoztatásba bevont, kertészeti munka végzésére szerződtetett nők köréből alakult ki a csoport. Közös élethelyzetben voltak/vannak mindannyian abból a szempontból, hogy éveken át tartó inaktív létből kilépve kerültek be a munkaerőpiacra, valamint mezőgazdasági képzésbe lettek bevonva. Az elméleti ismeretek elsajátításával párhuzamosan a gyakorlati tapasztalatok is gyarapodtak. Ez arra ösztönözte az asszonyokat, hogy rendszeresen összeülve végezzék a zöldségek tartósítását, különféle savanyúságok, paprikakrém, lecsóalap, paradicsomszósz készítését. Hamarosan a házi szárasztásták készítésének hagyományát elevenítették fel. Közben beszélgettek, emlékeket idéztek fel, tapasztalataikat cserélték ki. Egy idő után a közös főzéssel is megpróbálkoztak. Hagyományos ételeket készítettek, olyan alapanyagokból, amelyek az esztári kertekben teremtek meg. Nagyanyáink étkeinek elkészítése mellett újdonságok elkészítésével is próbálkoztak. A csoport tevékenységének hasznossága mellett a közösségépítő szerep is jelentős. A Falufarsangra készülve a

kis munkás női csapat nagy lelkesedéssel fogadta a Művelődési Ház részéről Nagy Gyula felkérését, hogy fellépésükkel ők is gazdagítsák a műsor repertoárját. Rövid tanácskozás után táncos előadás mellett döntött a csapat. Paradicsomfánkok néven váltak ismertté. Az asszonyok elmondták, az első próbán megtorpantak, mert amit kiválasztottak, megtanulhatatlannak tűnt, de Nagy Gyula biztatásával és segítségével napról napra jobban ment a tánc. Fellépés előtt mindenki nagyon izgult, de nagy sikert arattak. Elmondták, utólag visszagondolva nem is volt olyan nehéz. Az idei évben már a Mikulás napot is megünnepezték egymás között. Ennek azért örültünk, mert az ötlet tavaly vetődött fel először, az alapozó önsegítő csoportfoglalkozásokon. Az akkori tréneri javaslatot az idei év végére érett meg a résztvevőkben és meg is valósult. „Összetartó csapatunk nemcsak a munkában, de a szórakozásban is együtt van!” – mondta az egyik csoporttag.

Az elmúlt időszakban egy programban vettem részt, amely Balogh Katalin mentor szervezésével jött létre. Több érdekes csoportfoglalkozás részese lehettem. Az önismereti tréningen sok érdekes dologról beszélgettünk. Ebben a pár órában nem a mindennapi gondjaink, problémáink voltak a középpontban, hanem az egymásra való odafigyelés, csoporttársaink közelebbről való megismerése. Pszichológus segítségével a probléma megoldásában kaptunk útmutatást.

Az álláskeresési rövid képzésben megtanultuk, hogyan próbáljunk megfelelni egy álláshirdetés elvárásainak. Önéletrajz készítése, állás interjún való megjelenés, viselkedés. Az év vége közeledtével, az utolsó hónapban megérkezett a Mikulás, ahol többen is segítettünk, hogy a gyerekek izgalmas vetélkedőn való részvétellel várják a Télapót. Ez a nap gyorsan elrepült. Bízom benne, hogy a jövőben is részese lehetek a programoknak.

Pallás Lajosné

2014. március 7-én a Bihari Múzeumba szervezett látogatás vonzó volt néhány partnerszervezet számára és az elsődleges célcsoportból vettek részt érdeklődők. Az ott elhangzott falukutatással, múlt-és értékfeltárással kapcsolatos módszertani tájékoztató pedig inspirálóan hatott valamennyiükre. Ennek az lett az eredménye, hogy az azt követő héten célzottan, e téma köré közösségi beszélgetés szerveződött, ahol az abban érintett és érdekelt partnerszervezetek, illetve tagjaik is aktívan részt vettek. Ezt a következő héten egy kutatás-módszertani felkészítés követte az érdeklődők számára. Még korábban, az előző évben Baloghné Kószai Andrea közösségi munkás-önkéntes koordinátor levéltári kutatásokat végzett, és helyi idősekkel interjúkat is készített. Ennek tapasztalatairól beszámolt az összejövetelen. Aztán a kutatócsoport lendülete hamar alábbhagyott. Majd a korai őszi hónapokra Réz Tamás önkéntes koordinátornak ismét sikerült újraindítania a múltfeltáró folyamatot.

2014 őszén a falukutatással kapcsolatos közösségi beszélgetésen Mezei Milán és Csarkó Imre történészek segítették a kimondottan e célból létrejött aktív helyi emberek csoportját. Pezsgő szellemi élet bontakozott ki a Művelődési Ház kistermében. A meghívott vendégek élményszerű tájékoztatójukon túl a helyi érdeklődők minden, Esztár település történetével kapcsolatos felvetésére reflektáltak. Az igazán

hatékony munkát igazolja az is, hogy míg Milán beszélt, Imi szétválogatta – a lelkes csapat által már előre bekészített – eddigi kutatási eredményeket, naplójegyzeteket, fényképeket stb. A hosszú időtartam ellenére az érdeklődés lankadatlan maradt köszönhetően Milán magával ragadó előadási stílusának, valamint Imi információiban gazdag ppt-s vetítésének és hasznos módszertani tanácsainak. Iránymutatásuknak köszönhetően a lelkes kutatócsoport számára egyre markánsabban kezd körvonalazódni a távlatokban szereplő kiadvány terve.

Az esztári romák egy kisebb közössége egy misszióba tömörült. Ennek tagjai kerestek meg bennünket azzal az igényükkel, hogy ők is szeretnének a bemutatkozásra lehetőséget kapni – tekintettel arra, hogy Esztárban rendkívül sok közösségi esemény valósul meg. A kezdeményezők egy kulturális napot képzeltek el, amelyet közösségi

tervezéssel készítettünk elő és valósítottunk meg 2014. szeptember 6-án. Ennek során bevonásra kerültek önkéntesek, kultúráért felelős dolgozók, szociális szakemberek, valamint nagy segítségünkre volt az Esztár Fejlődéséért Alapítvány. A gyülekezet háziasszonya hagyományos roma ételek elkészítését vállalta, melyekhez a hozzávalókat önkormányzati, alapítványi és lakossági felajánlásokból tudtuk biztosítani. A rendezvény teljesen nyílt volt a település egésze számára, minden érdeklődőt szívesen láttunk. Név szerinti meghívót kaptak továbbá a község életében meghatározó emberek (polgármester, jegyző, képviselők, tanárok, tanítók, óvodavezető, iskolaigazgató, lelkész). A gyülekezet háziasszonya rövid beszédével köszöntötte a jelenlevőket majd a misszió és a falu lelkésze nyitotta meg a napot, melyet Szécsi Tamás polgármester köszöntője követett. A nap további részében a missziós tagok hangszerrel kísért énekét hallgathattuk, a roma gyermekek cigány verset és mesét mondtak el. A közös étkezés során megízlelhattuk a hagyományos roma ételeket, miközben oldott

hangulatban beszélgethettünk. Az esemény végére megszületett az elhatározás: több ilyen napra lesz szükség.

Programunk együttműködése több partnerszervezettel is további elemekkel bővült, illetve elmélyült. Példa erre a településszintű rendezvények sora. Az oda-vissza történő meghívások, illetve részvételek már teljes mértékben levetkőzték protokolláris jellegüket, amely a projekt indulása során esetleg előfordulhattak. Nemcsak a partnerszervezetek vesznek részt az eseményeinken, hanem ők is meghívják bennünket a saját rendezvényeikre. Így rendszeresen meghívást kap munkacsoportunk Esztár Község Önkormányzata, Esztár Fejlődéséért Alapítvány és a Művelődési Ház programjaira.

Térségi szintű tevékenységek

Alapozások

Toborzás – bevonás – együttműködés

Akcióterületünk településeinek tájékoztatása 2012. február-márciusában tartott, amikor a projektvezető és a szakmai vezető felkereste mindegyik településen a döntéshozókat, a település vezetőségét és a szakembereket. A személyes találkozás alkalmával sor került a pályázat bemutatására, valamint rövid írásos ismertetőt is mellékelünk. Az ismertetés folyamán lehetőségünk nyílt tájékoztatást nyújtani a mentorok,

valamint a közösségfejlesztő, ill. a területfejlesztő kollégák szerepéről, kompetencia-köréről.

A szakmai megvalósítók részére belső felkészülést tettünk lehetővé 2012 márciusában. Az első hónapot a feladatok közös kidolgozásával, az adminisztrációs rendszer kialakításával töltöttük, így sikerült könnyű és sokrétű felhasználást elősegítő adminisztrációs rendszert létrehozni. A települések felosztásra kerültek, a munkarendet meghatároztuk, kompetenciahatárokat egyeztetünk és felállítottuk az első negyedévi munkatervet. Elkezdtük előkészíteni a nyitókonferenciát és a csapatépítő tréninget. Az első csapatépítő tréningünk Rókabércen volt, itt a szakmai team összeszokása volt a cél, a második csapatépítő tréningünk a közreműködő partnerekkel való közös együttműködést alapozta meg. A partneri kapcsolat kiépítése folyamatos és nyitott volt az egész pályázat során, miszerint a kezdetekben 36 megállapodás jött létre, ami folyamatosan bővült.

A tréningek hozzájárultak ahhoz, hogy jobban megismerhessük önmagunkat és egymást. Felfedeztük a közös célok és az együttműködés kiemelt fontosságát. Az egymás közötti kollegiális viszonyok erősödtek, melyek elengedhetetlenek az eredményes csapatmunkához.

Az elsődleges célcsoport kiválasztása során a településeken a szakmai vezető és a mentorok felkeresték az eredeti pályázat írásakor bevont személyeket, valamint csoportos, célzott tájékoztatást tartottak a helyi lakosok számára, így az első hónapokban megtörtént az első körös toborzás. Minden településen minimum 20 fő került kiválasztásra. A szakmai mentori munkát 2012. első negyedévében kezdtük el az

elsődleges célcsoporttagokkal, akkor összesen 128 fő került bevonásra, településenként minimum 8 fő.

2015. január 10-i adatok szerint:

Település	férfi	nő	összesen
Gáborján	7	42	49
Mezősas	12	29	41
Kismarja	7	41	48
Esztár	2	43	45
Berettyóújfalu	10	61	71
Nagykeréki	8	44	52
ÖSSZESEN	46	260	306

- (1) Állást kaptak, vagy tanfolyamra járnak
 - (2) Önkéntes munkát vállalnak, vállaltak, (regisztráltak, vagy nem regisztráltak)
 - (3) Életükben/életvitelükben valamilyen pozitív változás állt be
 - (4) Tréningeket látogatják
 - (5) egyéb kézzel fogható pozitív változás Pl.: közösségi életben aktívan részt vesz
- Összesen, 6 településre nézve:

- 1 = 50
- 2 = 70
- 3 = 43
- 4 = 116
- 5 = 213

477 (összesített) pozitív eredmény (az utolsó félévi teljesítményünk alapján). egy pozitív eredménnyel számolva/személy 6 településre nézve összesen: 250 főnél értünk el minimum egy pozitív eredményt a 306 bevont fő esetében, eredményességünk ebben az esetben: 81% (az utolsó félévi teljesítményünk alapján).

Motiváció (mint alapvető feladatunk) fontossága

Az összes akcióterületi településünkön és minden célcsoportunkon belül a motiváció és annak későbbi fenntartása volt az elsődleges kulcsfeladat,

mely a legfőbb problematikát jelentette, különösen a mélyszegénységben élő emberek körében. Amivel dolgozni tudtunk az elején, az a kíváncsiság volt, lévén, hogy pályázati programunk semmilyen tárgyi, anyagi juttatást nem biztosított. Az embereket rá kellett vezetni a saját magukból fakadó motiváció kialakítására (neki mire van szüksége, ezt hogyan kell elérnie), megfogalmazására. Arra is, ezt hogyan, milyen módon adja mások tudtára és miképpen érje el. Ezeket egyéni és csoportos tevékenységekkel, közösségfejlesztéssel értük el. Programunkba való bekapcsolódást folyamatosan nyitva hagytuk.

Mentoraink, munkatársaink munkája folyamatos, napi szintű volt. Jelen voltunk bevontjaink egyéni és csoportos, valamint települési életében is, hiszen célcsoporttagjaink másképp viselkednek minden közegben, más információt és másképp osztanak meg egyénileg, csoportban, magán, oktatási, és települési környezetükben. Minden mentorunk két településsel foglalkozott, meghatározott időbeosztással, hogy a célcsoporttagjaink számára kiszámíthatóan elérhetőek legyenek. Így módon tudtuk biztosítani a folyamatos segítői háttérrel. Munkatársaink szakmai képzettsége, előélete és kiváló személyiségük, valamint az úgynevezett semlegességük lehetővé tette a mindennapos munka eredményességét.

A bizalom és a hitelesség felépítése és fenntartása fontos része munkánknak, ezért elsődleges célunk volt a kapcsolati háló kialakítása, a problémakörök feltérképezése. Fontosnak tartottuk, hogy valóban az érintettek legyenek jelen a szükségletek megfogalmazásánál. Az emberek bizalmatlanok voltak, aminek hangot is adtak, ezzel keményen dolgozni kellett. A megfelelő információk nyújtásával folyamatosan elkerültük az „ismét egy pályázat” megbélyegzést.

A településeken élő szakemberek együttműködését elnyertük, az esetleges félelmeiket, fenntartásukat eloszlattuk (nem az ő munkájukat ellenőrizzük, nem akarjuk őket kitűzni, nem vettük el a munkájukat, nem tettük őket népszerűtlenné). Kialakítottuk és tiszteltük egymás kompetenciahatárait, együttműködtünk velük, kölcsönösen segítgettük egymás munkáját. Nem a feladatok átvételére, hanem a hatékonyabb munka segítésére összpontosítottunk, végig az együttműködés, a folyamatos informálás jellemezte szakmai munkánkat.

Rá kellett jönnünk, hogy nem tudunk mindent elvégezni, illetve, lévén az elsődleges cél a képessé tétel, szükségünk van helyi segítőkre, önkéntesekre, akik akkor is jelen vannak, és összekötőkapocsként működnek, ha mi nem vagyunk, illetve ha befejeződik projektünk.

Szociális mentorok tevékenysége

A mentori munka kezdetekor minden egyes igénybevevő csatlakozásakor egyéni fejlesztési ütemtervet készítettek a szakmai vezető segítségével, egyeztetésével, valamint felmérték a készségeiket, képességi szintjüket. Külső szakember-csoportot kértünk fel kompetenciáik felmérésére. A vizsgálat tartalmazott állapotfelmérést, szociális helyzet felmérését, tanulási képesség, kulcsképeség vizsgálatot, komplex munka- és pályaalakmassági szintmérést, mely alapján célzott egyéni és csoportos fejlesztési tervet tudtunk készíteni. Az összevont eredmények alapján a tréner munkafolyamatukat és fejlesztési terveiket célzottabban tudták elkészíteni.

A településeken folyamatos (minimum havonta egyszer) volt a kapcsolattartás a bevontakkal. Számukra egyéni esetkezelést végeztünk: segítő beszélgetés, mentális tanácsadás, adósságkezelési tanácsadás, családi-kapcsolati, életvezetési technikák nyújtása, krízisintervenció, mentális segítségnyújtás zajlott. Munkánk idővel köszönhetően a mediátorképzésnek, bővült a mediátori szereppel is, melyen nem csak a megvalósító szakembereink, hanem a településeinken dolgozó helyi szakemberek is részt vettek.

Alulról jövő kezdeményezésekre motiválták a lakosságot. A pályázatok megírásától a kivitelezésig folyamatos volt a kapcsolattartás a partnerekkel, több esetben tanácsadással is szolgáltunk.

A program során lezajlott rendezvényekkel, játszóházakkal, a létrejött önszolgáltató csoportokkal, látóutakkal kapcsolatosan is több ízben tájékoztattuk az érintett partnereket, akik támogatásukkal segítgették munkánkat.

A kapcsolattartás az intézményekkel, szervezetekkel, civil szervezetekkel (együttműködő partnereinkkel) is heti szintű volt.

A célcsoportban, mivel a kapcsolat szinte mindennapos volt, mindig lehetőség volt az egyéni esetkezelésre, mindennapi problémáikkal bizalommal fordulhattak a helyi szociális mentorokhoz.

A pályázat eredményeként létrejött önszorgó csoportok részben átvették a közösségfejlesztő és a szociális mentor feladatait, hiszen a tagok egymás erősítésében játszottak fontos szerepet. Emellett a programok, rendezvények szervezésében hasznosnak érezhették magukat, problémáikat sikeresen kibeszélhették magukból, tanácsokat kérhettek másoktól, ezáltal nem magányosodtak el.

Hivatalos ügyek intézése végig fontos szerepet játszott a mindennapos munkánk során, értjük ez alatt telefonhasználat biztosítását olyan esetekben, amikor sürgős volt valamilyen problémát telefonos ügyintézés keretében elrendezniük, de az igénybevevőnek éppen nem volt a feltöltőkártyáján pénz. Az ügyintézés megkezdése előtt megbeszélték, az igénybevevő hogyan kezdje a párbeszédet, hogyan irányítsa a kommunikációt. Internethasználatban is segítettünk, néhányan még nem tudtak tájékozódni a világhálón, hogy célirányosan kutatva megtalálják az őket érdeklő dolgokat. Informatikai és kommunikációs tréningeink nagy segítséget nyújtottak ezen ügyek intézésében.

Nagy előrelépés a családgondozók és a hivatali dolgozók visszajelzései alapján az is, hogy jobban és határozottabban tudják az igénybevevőink

intézni a saját ügyeiket, egyre magabiztosabbak az önérvényesítésben is.

A probléma jellegétől függően a kompetenciahatárainkat meghaladó problémáknál az egyéb segítő szakemberekhez (védőnő, családgondozó, orvos stb.) történő továbbirányítást alkalmaztuk. A hozott problémák jellegük szerint általában: családi-kapcsolati, lelki-mentális, életvezetési, adósságkezelési és gyermeknevelési problémák. (az adósságkezelési problémákat az erre kiképzett megvalósítói stábunkban lévő kollégák is tanácsadásokkal tudták kezelni, vagy továbbirányítani a megfelelő szervezetekhez.)

Ezekén felül, aktívan részt vettünk a települések mindennapos életében (mindhárom célcsoporttal folyamatos munkát végzetünk), a rendezvényeken jelen voltunk, az ott folyó munkálatokban segítettünk, koordináltuk a közösségi munkásokat.

Szakmai műhelyek

Az egyes szakterületek közötti együttes munkát elősegítette a rendszeresen megtartott szakmai műhelymunka, melyeket minden akciótelepülésünkön kéthavi rendszerességgel (igény szerint gyakrabban is) tartottunk. A munkában a helyi szakemberek, partnerszervezeteink képviselői, közösségi munkás-önkéntes koordinátoraink, valamint a szakmai stábunk vett részt. Tartalmát mindig az aktuális helyi igényekhez alakítottuk, és az előttünk álló időszak eseményeit beszéltük meg és

dolgoztuk ki. Lehetőséget biztosítottunk a helyi szakembereknek és önkéntes koordinátoroknak ahhoz, hogy egymás munkáját megismerjék, érdekeiket egyeztetni tudják. Illetve, esetmegbeszélésekre is lehetőség nyílt.

Kis Egészségőr klubok

Az összes településünkön megvalósult, melyet gyermekek részére terveztünk és velük is valósítottuk meg, 2,5-15-éves korosztály számára. A csoportok vezetésében a helyi pedagógusok és védőnők vettek részt, hasonló tematikával. Tartalma közösségfejlesztés, mentálhigiéné, emberközpontúság, személyközpontú egészségnevelés, szemléletformálás, szociális kompetenciák, fejlesztése, életre készülés, együtt élni tanulás, képességek és készségek kibontakoztatása, fejlesztése, játszva tanulás, nevetve gyógyulás, erkölcsi nevelés volt.

Konkrét célkitűzései:

1. A gyermekek, közvetve a családjuk egészségmagatartásának pozitív irányba történő fejlesztése, az egészség értéként kezelése.
2. A gyermekek egészséges életmódjának elősegítése. (mozgás, helyes táplálkozás, személyi higiénia stb.)
3. A káros szenvedélyek elleni hatékony küzdelem.
4. A nevelési intézményekben a hátrányos életkörülményekből fakadó esélyegyenlőtlenségek mérséklése.

5. A nevelési intézményekben az egészséges környezet kialakításában és fenntartásában való hatékony közreműködés.
6. Mozgás és rendszeres testedzés megkedveltetése. A klubfoglalkozások végeztével rajzpályázatot hirdettünk, minden településről három kiváló rajzot kaptunk, amelyeket ki is állítottunk egyes rendezvényeinken. Volt olyan gyermek, akit emiatt ajánlottak nyári táborunkba.

Napjaink felgyorsult világában egyre hangsúlyosabb szerepet kap a tudatos egészséges életmódra való nevelés. Ami korábban természetes volt a gyermekek számára – jó levegő, elegendő mozgás, megfelelő táplálékbevitel, tisztálkodás, vitaminok –, manapság egyre nehezebben elérhető a családok anyagi helyzete miatt.

A „Kis Egészségőr klub” hasznos volt számunkra, mert a gyerekek a foglalkozások alkalmával rendszeresen és szervezett keretek között juthattak egészséges pékáruhoz, zöldségekhez, gyümölcsökhöz, amelynek a feldolgozásában is aktívan részt vettek, nem beszélve a jó hangulatú mozgásos foglalkozásokról, kirándulásokról. Mivel óvodánk egyik kiemelt feladata az egészséges életmódra nevelés, ezért is volt nagy jelentősége a pályázat adta lehetőségeknek. A gyerekek örömmel vettek részt a tevékenységekben. Az egészséges életmódra való nevelés szerves része a sport, a mozgás szeretete. Akárcsak az étkezés, tisztálkodás, a sportolás is keretezi a gyermek életét. Kitartásra nevel, remek csapatépítő funkciója van, rendre tanít, és még hosszasan sorolhatnánk pozitívumait. Mindezt köszönhetjük a „Kis Egészségőr klubnak”!

Kismarjai óvónők véleménye

A pályázat keretén belül megvalósuló Kis Egészségőr programmal célunk volt az óvodás korú gyerekek körében az egészséges/ebb életmód bemutatása, megismertetése.

Abból indultunk ki, hogy településünkön a gyermekek nagyobb része hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű családokban él és kevésbé van lehetőségük egészséges ételek fogyasztására, ismeretek elsajátítására. Ezért foglalkozásainkon közösen végzett lábtorna- és

gerinctorna gyakorlatokat tanítottunk, játékos tevékenységek során készítettünk egészséges ételeket gyümölcsből-zöldségből, amit közösen, jóízűen elfogyasztottunk. Voltak olyan gyerekek, akik más formában talán nem kóstolták volna meg a rostban, vitaminokban gazdag növényeket, de így saját kezükkel elkészítve örömmel fogyasztották. Sőt, volt olyan gyermek, aki azt mondta: megmondom anyukámnak, hogy ezután ne édességet vegyen, hanem ilyen készítsen nekem otthon!

Ismereteik bővültek testünk működésével kapcsolatosan is, mivel kívárgott rajzok és ragasztó segítségével elkészíthették az emberi test felépítését ábrázoló képet.

Összességében elmondható, hogy az alkalmainkon örömmel, aktívan, izgatottan vettek részt a gyerekek, nagyon jól éreztük magunkat együtt és sok ismeretet hazavihettek, amiket reméljük, hogy a családi életükben, otthon is megvalósítanak majd!

Szécsi Ivett védőnő, Esztár

Egészségügyi szűrőnapok, előadások

Minden egyes szűrés és előadás a helyi igényeket és kéréseket elégítette ki. A szakmai műhelyek résztvevőivel, (egészségügyi szakemberek, tanárok és védőnők) közösen állítottuk össze, a megfelelő szűrőprogramokat és az előadások témáit, amihez a Berettyóújfalui Területi Kórház közreműködését vettük igénybe. Szakmai tanácsaikat követően, kifejezetten olyan szűréseket és előadásokat iktattunk be,

amikre nagy hangsúlyt kellett fektetni, mint urológiai, nőgyógyászati, szemészeti, csonttritkulás, egészséges életmód, diétetika, ortopédiai, szexuális felvilágosítás, testsúly testtömeg-index, várnymás, vércukor, elsősegélynyújtás, stb. A településeken minden esetben segítették a munkánkat a helyi védőnők, háziorvosok és az egészségügyi asszisztencia, több ízben önkéntes segítő szakember is tartott előadást. A kórház vezetősége vállalta, hogy azokon a településeken is segítségünkre lesz, melyek nem az ő körzetükhöz tartozik. A program lehetővé tette, hogy prevenció céljából szakmai kiadványokat tudjunk biztosítani, valamint élőködők irtására szolgáló humán célra felhasznált szereket.

Nyári táborok

A programunk során három táboroztatási hétre volt lehetőségünk, kettőre 2013. évben (Kismarja településen) egyre pedig 2014-ben Berettyóújfaluban. Az igénybevevőink gyerekei közül választottunk minden településről 10-10 gyereket, 8-14 éves kor között. Úgy próbáltuk kiválasztani a gyermekeket, hogy az egyfajta jutalmazás legyen valamilyen együttműködő tevékenységért. A projektben résztvevő szülőknek anyagi lehetőségük nem engedte a gyermekek táboroztatását, de sajnos még a kért felszerelést sem tudták teljes mértékben biztosítani, hiányzott a megfelelő lábbeli, váltóruha, fehérnemű, esőkabát, fürdőruha, zsebkendő. Viszont ennek ellentmond a digitális eszközök és azokhoz tartozó „kütyük” megléte.

A táborok fő célja volt, hogy erősítse a közösségi összetartozást, melyre nagy szükség van napjainkban, mivel egyre kevesebbet játszanak a gyerekek a kortársaikkal. A kistérségi élők gyerekek is az idejük nagy részét tévézéssel, számítógép előtt ülve töltik. A telefon elengedhetetlen részüké vált. A hagyományos játékok elfelejtődtek, ennek ellenére nagy kedvvel vettek részt a népi játékokban, és a régmúlt történései is megérintették őket, így a hagyományok életben tarthatók. Az egymással kialakított kapcsolatokon keresztül megismerhették a települések hagyományait, értékeit.

A szabadban történő mozgás hiánya is megmutatkozott a gyerekek állóképességében és kitartásában.

A tábor során a gyerekek megismerték egymást, barátságok születtek, egyes településeken azóta is tartják a kapcsolatot, sőt klubokba szerveződtek.

Berettyóújfaluban lévő táboroztatáskor a falun élő gyermekek olyan élményekkel is gazdagodhattak, amit eddig néha vagy egyáltalán nem élhettek át, például mozi, strand, múzeum, az berettyóújfalui gyerekek pedig a tanyasi élettel ismerkedhettek.

A táboroztatást a BSZSZK munkatársaival, közösségi munkás-önkéntes koordinátoraink segítségével, valamint diák önkéntesek együttműködésével valósítottuk meg minden esetben.

Képzések, tréningek

Közösségi munkás és önkéntes koordinátor képzés

Ebben képződtek ki önkéntes segítőink, mindegyik településünkről ketten. Célunk volt, hogy a program végeztével maradjanak a településeken olyan személyek, akik hatékonyan folytatják a megkezdett közösségi folyamatokat.

A képzésen részt vevők megismerték a társadalom alapvető fogalmi-és fejlesztési alapjait, a közösségfejlesztés magyarországi múltját, módszereit. Képesé váltak a helyi közösségi folyamatok beindítására, közösségi munka módszereinek alkalmazására. Felismerték a helyi közösségi munka értékeit, hatékonyságát, és képviselték is azokat. Képesé váltak a megszerzett tudásukat megosztani és továbbadni más szakdolgozóknak, civil szervezeteknek és önkéntes segítőknak.

Programtervezői képességüket folyamatosan javították, egymást erősítették, amire az utánkövetés során is lehetőségük nyílt.

Kommunikációs tréning

Célja volt, hogy a kommunikáció szabályait megismerjék és aktívan használják. Azoknak is hasznára vált, akik önmagukat szerették volna megismerni, így javultak emberi kapcsolataik, amivel párhuzamosan fejlődött

kommunikációs képességük csoport- és egyéni szinten is. A szituációs gyakorlatoknak és a játékos feladatoknak nagy sikere volt, a tréningek az élményszerző játékokat kombinálták a feladatmegoldásokkal. A tréningen résztvevő embereket a játékoság, a feszültségoldás és a örömszerzés (maguknak és embertársaiknak)

vonzotta a csoportba.

Önsegítő csoportok

Kölcsönös segítségére és egy speciális cél elérése alakuló csoport, amelyet általában azonos élet helyzetben lévő emberek hoznak létre. Az önsegítő csoportfoglalkozásaink célja minden településünkön, a csoportba rendeződött és a csoport által közösen megfogalmazott szükséglet, vagy szükségletek kielégítése, a kívánt társadalmi, illetve makroszintű változások előidézése. Az önsegítő csoportjainkban a tagok közvetlenül kerültek egymással kapcsolatba, tevékenységük így lokális és közvetlenül a közösen megfogalmazott problémára/problémakörökre irányultak. A csoporttagok folyamatosan és intenzíven konfrontálódnak azokkal a problémákkal, amelyeket a csoportba behoznak.

Az önsegítő csoport a szemtől szembeni interakciót, a tagok személyes felelősségét hangsúlyozza. Legtöbb esetben érzelmi segítséget nyújtanak egymásnak, olyan ideológiát, vagy értéket hirdetnek, melyek által tagjaik fokozottabb mértékben nyerik el személyes kompetenciájukat. A csoportban elsajátított értékek, tudás, készségek, felszínre hozott képességek, viselkedési minták a tagok mindennapi életének stabil részévé válnak.

Az önsegítő csoportjainkban nemcsak résztvevő, hanem segítő is minden egyén és felszínre kerülnek természetes terápiás képességeik. A csoporttagok folyamatosan és intenzíven konfrontálódnak azokkal a problémákkal, amelyeket a csoportba behoztak. Az önsegítés elve valósul meg, mert míg a résztvevők másokon segítenek, valójában önmaguknak is segítenek, megmutatva, hogyan segíthetnek saját magukon.

A településeinken létrejövő önsegítő csoportok és klubok elérték, hogy az önkormányzatok által fenntartott közösségi helyiségeket használni tudják kitűzött céljaik eléréséhez, közös érdekképviselést, érdekérvényesítés valósult meg. A csoport a tagoktól teljes támogatást kapott a közösen megfogalmazott cél/célok eléréséhez.

A csoporttagok meg tudták őrizni, fenn tudták tartani a csoportmunka eredményeit, a csoportok klubokká alakultak önszerveződő módon fennmaradtak és tartósan, rendszeresen működnek. Van olyan csoport, ahol közös kirándulásokat is szerveznek, van olyan, ahol kettéváltak. Tevékeny Szülők Önsegítő Csoportja (Berettyóújfalu); Fűrge ujjak Önsegítő Csoport, Bocskai dalkör, Önsegítő Csoport (Nagykeréki); Csigacsínáló Asszonyok Klubja (Gáborján); Szülő-gyerek ügyes kezek (Mezősas); Kismarjai

Kreatívak (Kismarja); Háziasszonyok klubja, Bűvös tizenégyes Színjátszó csoport, mely nem csak a színjátszásról szól, avagy gyerekek és szülei a kamaszkor határán (Esztár).

Egyre több településszintű rendezvényt szerveznek és bonyolítanak le a szociális mentoraink és a közösségfejlesztő kollégánk segítségével, mára már esetenként teljesen egyedül!

Önismereti tréning

A foglalkozások alatt megismerték egymást és önmagukat. Fény derült rejtett, vagy ismert képességeikre, hiányosságaikra, hibáikra és előnyeikre. Megismerték a helyes értékeket és normákat. Az önfeltáráskor a tréner arra törekedett, hogy önfelfogadás és önkifejezés valósuljon meg, erre építette feladatait és szituációs gyakorlatait is. Beleszótt a foglalkozásokba nemcsak az önismeretet, hanem a társismeretet is. A tréning lezárásakor a tréning során létrejött csoportkohézió tartalmát feltárták, a negatív és pozitív benyomásokat feldolgozták.

Családi tanulási tréning

A tréning során trénereinket rengeteg kéressel keresték meg. Minden egyes problémakört több nézőpontból vizsgáltak meg, ha szükséges volt szakemberhez fordultak. A tréner minden egyes szülő egyéni, gyermekét érintő problémáit bele tudta dolgozni a foglalkozások tartalmába, és annak ismeretanyagába. Ezzel megteremtette annak lehetőségét, hogy mindenki számára érthetőek, és hasznosak legyenek a szerzett információk. A foglalkozások során felmerültek olyan problémák is, amik addig esetleg elkerülték a szülők figyelmét, választ kaptak gyermekeiket, családtagjaikat érintő kérdésekre. A csoporttagok egymást erősítették, bátorították és segítettek. A szülők és gyermekeik közös tevékenységei során felszínre jöttek olyan nevelési, érzelmi problémák, amelyekről azelőtt csak úgy beszéltek, mint esetlegesen előforduló problémák. Az oktatók megfigyeléseik során láthatták, hogy milyen kötődések vannak anyuka és gyermeke között, milyen működési zavarok vannak a családokban és hogy a gyermek azt szituációs, vagy esetleg egyéni játékában és rajzaiban hogyan jeleníti meg. Sok problémát még időben felismertek és meg tudtak oldani az egyéni és közös munka során.

Motivációs tréning

A motivációs tréning célja résztvevők indítékainak mobilizálása, a munkanélküliség személyiségkárosító hatásának feloldása, az önismeret bővítése, a feszültségek kontrollálása, az életpályában történő elmozdulás volt. Röviden, egy előrelépést célzó jövőkép kialakításának támogatása. A megvalósító tréner feladatul kapták, hogy a résztvevők nyíltan, egymás véleményének tiszteletben tartásával megfogalmazhassák gondolataikat, kifejezhessék érzelmeiket. A jelenlévők önbecsülése alacsony volt, amit a csoportban létrejövő segítő kapcsolatokkal „gyógyítottak”. Nagy feladat volt a tréningeket látogatók megtanítása mások meghallgatására. A csoportban kialakult bizalmat – mely a foglalkozások során egyre erősödött, és ez az egyének életében, énképében pozitív változást indított el – és szolidaritást végig sikerült fenntartani. A csoportmunka során megfogalmazott reális elképzelések, ill. a megfelelő jövőkép kialakításában is támogatást kaptak.

Álláskereső tréning

Lehetővé tette, hogy a résztvevők rendelkezzenek olyan alapkompenciákkal, melyek alkalmazásával hatékony álláskereső legyenek képesek. A tréner egyénre szabott segítséggel próbálta képessé tenni a tréning során az egyes igénybevevőket arra, hogy önállóan is tudjanak alkalmazkodni a munkaerő-piac igényeihez, változásaihoz, azokra az elvárt módon reagálni a foglalkoztathatóságuk érdekében. A résztvevők megismerkedhettek többek között az önéletrajz elemeivel, tartalmával, a feltüntetni kívánt személyi adatok közlésével, ezen információk szerepével és jelentőségével, valamint fényképkészítési tanácsokat is kaptak. Elsajátíthatták a motivációs levél elemeit, tartalmi és formai követelményeit, a motivációs levél megírásának lépéseit, továbbá a telefonos interjú alapvető szabályait, a személyes találkozás menetét, összességében a hatékony álláskereső folyamatát és technikáját.

Ifjúsági közösségi munka felkészítés

A felkészítés célja a környék ifjúsági szakembereinek és ifjúsági csoportok vezetőinek közös tanulási alkalmának megteremtése volt. Megismerhették egymás munkáját, a közösségi alapú fejlesztőmunka fiatalokra vonatkozó tapasztalatait.

A cél olyan munkamódok népszerűsítése volt, amelyben a fiatalok, mint lehetőség jelennek meg a kezdeményezésekben, erőforrásként, amelyekre alapvetően építhetnek a programok kiválasztásában és az esetleges megvalósítások során.

A felkészítés képessé tette a résztvevőket

- a környezetükben lévő fiatalok bevonásával megvalósuló projektek megtervezésére,
- munkamódokat ismertek meg a fiatalok és a települési közösségek együttműködésére,
- megtanultak mérlegelni a helyzet és a módszerek között,
- fel tudják ismerni, és képesek képviselni a közösségi alapú együttműködések legfontosabb alapelemeit.

A felkészítést követően a résztvevők interjúkat készítettek a helyi fiatalok körében, melyeknek eredményeiről beszámolót tartottunk az adott szakemberek csoportjának.

Mediátorképzés

A mediátorképzés során a résztvevők elsajátították a mediáció mint újszerű, alternatív konfliktuskezelési módszer eszközrendszerét, melyet a felmerült konfliktushelyzetek megoldása során hatékonyan tudnak használni, és magas szakmaisággal képesek közvetítői eljárásokat vezetni. A résztvevők gyakorlatorientált tréning formájában lettek bevezetve az alternatív vitarendezés módszerébe. A tapasztalati tanulás során mindenki saját élményt szerezhetett a módszerről, fejlesztendő területeiről, erősségeiről.

A képzés három modulban zajlott le, a harmadik modul gyakorlati volt.

Elsősorban szemléletváltozást követelt meg a képzésben résztvevőktől a rengeteg új információ befogadása mellett. A képzésen részt vett a BSZSZK – mint partnerszervezet és konzorciumi partner – néhány dolgozója is, valamint egy közösségi munkás-önkéntes koordinátorunk is. A képzést követően számos példa volt arra, hogy a családgondozók és persze szakmai csoportunk is alkalmazta munkájuk során a mediációt mint konfliktuskezelési eszközt.

Környezettudatosság tréning

A toldi látóút és a fenntartható szociális gazdaság kiépítése vezetett el bennünket ahhoz az elképzeléshez, hogy a települések célcsoportjai, köztük a mélyszegények és a döntéshozók is megismerkedjenek a gazdasági formában, vagy akár házilag is kivitelezhető biobrikettgyártás rendszerével. Az új európai uniós pályázati ciklusban hangsúlyos szerepet fog kapni az energetikai fenntarthatóság és köztük az alternatív energiák használata. Ennek érdekében egy öt alkalomból álló környezettudatosság elmélet és gyakorlat sorozatot szerveztünk minden településen, azaz harminc alkalommal. A megvalósulási helyszíneken eltérően fogadták a kezdeményezést, volt, ahol maguk a jelenlévők nem a kívánt célcsoportból tevődtek össze, és a vártnál kisebb volt az érdeklődés, míg más településeken nagyobb. A programsorozat zárásaként valósul meg a Debrecenbe a Megújuló Energiaparkba szervezett látóút.

Pályázatírás módszertana és projektmenedzsment tréning

A mikroprojektek kapcsán és az új európai uniós ciklus pályázati kiírásainak közeledése miatt került megvalósításra ez az eredetileg be nem tervezett projekt. A tréning lefedte a célterületet. Civil szervezetek és önkormányzatok dolgozói, intézményvezetői és vezető beosztású alkalmazottai vettek részt azokon. A vártnál nagyobb érdeklődéssel zajlott a rendezvény mind a hét napja. Ez a tréning és eredményei azt mutatják, az ilyesfajta képzésekre nagy szükség van. Főleg azokban a térségekben, melyeket a mélyszegénység jellemez.

Sportnapok

Minden településen lezajlottak a sportnapok, ezt követően valósult meg Berettyóújfalu Berettyószentmárton városrészén a Morotva Ligetben a Bihari Sportnap „döntője”. Nem igazi verseny volt ez, csupán jó hangulatban, az egészséges életmód népszerűsítése érdekében szerveződött közösségi nap. A településekről érkező csapatok ügyességi feladatokban mérhették össze erejüket, állóképességüket és tudásukat. A vetélkedők szervezésében nagy segítségünkre volt a Bihari Múzeum és a Berettyóújfalu Önkéntes Tűzoltók lelkes csapatai. A programban résztvevő települések amatőr labdarúgó csapatai is összemérték tudásukat kispályás labdarúgó torna keretében. A

napot végigkísérték a műfüves futballpályán zajló tömegsport események. A környező településekről és Berettyóújfaluból is érkeztek olyan torna, aerobik és zumba csapatok, amelyek a mindennapi testmozgás fontosságára hívták fel a figyelmet és mozgatták át a megjelenteket tetőtől talpig.

A Morotva Ligetben álló Pálfi István Rendezvénycsarnokban ezen a napon nem csak a sporté volt a főszerep. A települések a csarnok emeletén bemutatkozó standokkal is készültek (ezzel is már előre „próbálva” a „Bihari Ki Mit Tud?” bemutatkozó standjaira). A földszinten civil szervezetek készítettek tevékenységükről bemutatkozó installációt. A Bihari Szabadidő és Sportegyesület nemcsak kupáit és érmeit mutatta be, hanem lehetőséget biztosított a tömegsport iránt érdeklődőknek, hogy Európa és Világ bajnok sportolóikkal közösen edzenek a súlyemelést kipróbálni vágyók. A Berettyóújfalu Arkadas Baranta SE standjánál a sportág, illetve a magyar történelem legismertebb fegyvereit és eszközeit nézhették meg a kíváncsiskodók, majd ezen eszközök használatát a gyakorlatban is láthatták az egyesület tagjainak bemutatóján. Ez csupán kis ízelítő a sok egyesület által készített kiállítás és bemutatószámok közül.

Bihari Ki Mit Tud?

Nagy érdeklődés mellett valósult meg a Bihari „Ki Mit Tud?” Gála Berettyóújfaluban a Nadányi Zoltán Művelődési Központban 2014. november 29-én. A Gálát a program munkatársai, önkéntesei és a Bihari Útkereső Alapítvány szervezték meg. Házigazdaként Muraközi István, Berettyóújfalu város polgármestere köszöntötte a vendégeket, a résztvevő települések küldöttségét. Így Berettyóújfalu mellett láthattuk még Esztár, Gáborján, Kismarja, Mezősas és Nagykereki bemutatkozóit. A Gálát minden településen helyi „Ki Mit Tud?”-ok előzték meg. Az események nem a klasszikus, televízióból is ismert, azonos című vetélkedőket utánozták, hanem a résztvevő települések helyi értékeit gyűjtötték egybe és mutatták be, legyen az néprajzi, helytörténeti, kortárs, iparművészeti, vagy éppen gazdasági tevékenységből fakadó települési jellegzetesség, különlegesség. Ezen értékeket önkéntesek lelkes csapata gyűjtötte össze, akik a Bihari Múzeum segítségével kaptak módszertani felkészítést arra, hogyan is kell egy adott település kincseit megmenteni az utókor számára, valamint kiállíthatóvá és

megismerhetővé tenni minden érdeklődő számára. Az önkéntesek a program során megszerzett tudásukról a Gálán számot is adtak, hiszen az elmúlt időszak eredményeként összegyűjtött helyi értékekből rendezett kiállítások formájában minden település bemutatkozó standot állított össze. Ezek mellett a látogatók színpadi produkciókat is megtekinthettek. Délelőtt 10 órától késő délutánig folyamatosan étellel telt meg a színpad. Minden résztvevő közösség több produkcióval készült, így prózát, táncot, zenei és irodalmi műsort, illetve színdarabokat láthatott tőlük a nagydíjazott. Gyermekek, ifjúsági és felnőtt csoportok, valamint egyéni előadások öregbítették a települések hírnevét a Gálán.

Látóutak

A program átfogó céljainak megvalósulása érdekében kerültek beépítésre látóutak. A projekt első lépése szándéka olyan helységeket felkutatni, ahol valamilyen egyedi program, közösségi folyamat zajlik, ami hasznos tapasztalatokkal szolgál és alkalmazható saját akcióterületünkön. A látóutak másodlagos célja maga a települések adta helyi közösség és célcsoport összekovácsolódása, valamint közös gondolkodásának elindítása volt.

A szakmai stáb úgy gondolta, a projekt lebonyolítása közben fognak felmerülni az igények és azok alapján döntjük majd el az úti célt. A program végére ötre bővült a megvalósítandó látóutak száma.

Az első látóút során az akcióterülethez közel eső Told települést látogattuk meg, ahol a résztvevők főként a mélyszegények közül kerültek ki. A kistelepülés egy szociálisan elmaradott zsákfalú, ahol az önkormányzat és a szociális intézmények nem, vagy csak kismértékben tudnak segíteni a rászorulókon. Az egyetlen kitörési lehetőségük csak a

szociálisan érzékeny civil szervezeteken keresztül megvalósuló pályázatok és programok. A látni kívánt tevékenységek közül a mi projektünket a téli tüzelőanyag előállítása, azaz a közösségi biobrikett-gyártás megtekintése és a tapasztalatok átvétele érdekelte.

Ennek a félnapos látóútnak olyan formában jelent meg a haszna a közel és távolabbi jövőben, hogy egy pályázat megírását, a látottak továbbgondolását, valamint projektünk új programelemekkel történő kiegészítését tette lehetővé. Ebből alakult ki a Környezettudatosság munkaterv, amire a későbbiekben került sor. Továbbá megindította a településeken a szociális szervezetek irányába mutató közös gondolkodást.

A második látóúton egy szűkebb célcsoport vett részt, a miskolci Factory Arénát, egy közösségi-civil alapon működő extrém sport épületkomplexumát tekintettük meg. A látóút szükségességét a Berettyóújfaluban létrejött Civil Udvar fenntartása és a benne helyet kapó civil szervezetek együttműködése igényelte. Közvetve ennek is köszönhető a Civil Udvar két éves működése során felvonultatott számtalan program, valamint az együttműködésnek köszönhetően közös pályázat megvalósulására is sor került.

A harmadik látóút Ópályiban és Túrístvándiban zajlott. A több települést érintő programsorozat célja a falvakban működő szociális szervezetek megtekintése és információk gyűjtése volt. A két településen egy-egy minta került bemutatásra arra vonatkozóan, hogy egy civil szervezet, valamint egy önkormányzat hogyan tudja kihasználni a helyi természeti és társadalmi erőforrásokat, hogyan tud építkezni belőle.

A negyedik látóút célpontja a messzi, dél-dunántúli kistelepülés, Alsómocsolád volt, ahol három napon keresztül ismertük meg a fenntarthatósághoz közel álló falu önellátó, közösségi alapon szerveződő életét. A látottak adoptálásában elsősorban települési döntéshozók, civilek, intézményvezetők és a település életében aktívan tevékenykedők vettek részt.

Dél dunántúli sikertörténet – gyógyír vagy ellenszer?

Nem ezt vártuk.

Június végén a községünk mindennapjaiban is jelenlévő „Összefogás a jövőért” projekt megvalósító dolgozói az együttműködő településeinek önkénteseivel, önkormányzati munkatársaival Alsómocsoládra indult látóútra. Megtekinteni Magyarország egyik Gyöngyszemét, a településfejlesztés „csodáját” mely dacol a kistelepülésekre jellemző gondokkal. Indulás szerda reggel Berettyóújfaluból, borús időjárás, útközben elered az eső és a mocsoládi első napunkon végig esik. Nem ezt vártuk.

A három napos program is átszervezésre kerül, így az első napon hosszan hallgatjuk a helyi polgármester és munkatársai beszámolóját az elmúlt két évtized eredményeiről, az elvégzett munkáról, sok erőfeszítést igénylő kezdeményezésekről, lassan gyökeret verő települési

szemléletváltásról. Hallottunk a községben lévő, a település lakosságszámát meghaladó munkahelyet biztosító gyárról, kitűnő földrajzi és természeti adottságokról, számtalan pályázati forrásból megvalósuló beruházásról. Nem ezt vártuk.

Vártuk a tuti receptet. A gyógyírt a 6 órányi buszos utazás távolságának országrészek közötti társadalmi és gazdasági különbségeire. Az ellenszert a munkanélküliség növekedése és a centralizáció vidéki hátrányteremtő folyamatával szemben.

A második nap délelőttjén ismét szakmai beszélgetés, majd szekció ülések. Kiderül, hogy nem titkosak a fejlesztési projektek részletei, sőt egy részüket ők is adaptálták. Az önkormányzat küzdött pénzügyi gondokkal, és van közmunka program is. Nem ezt vártuk.

Beszélgetünk a lehetőségekről, jó gyakorlatokról, szociális gazdaságot és ifjúságot érintő programokról, civil szervezetekről, turizmusról.

Ebéd az új, helyi bentlakásos intézmény konyháján. Séta a faluban. Felújított házak, szép parkok, szobrok, csillagvizsgáló, több mint 80 fő kapacitású szálláshelyek, erdei tornapálya, arborétum, tanösvény... és tovább is van.

Megtudjuk, hogy fontos megközelítése a településfejlesztésnek, hogy a helyi formális és informális csoportoknak lehetőséget, helyet teremtsenek a civil szárnyeregetéseknek, hogy legalább akkora erőfeszítést igényel a megvalósult beruházások folyamatos tartalommal való megtöltése, mint az építkezés. Érdekes az a felismerés, hogy a település népességmegtartása érdekében az ifjúságot nem próbálják az iskolai elvégzése után a településhez kötni, hanem a vidéki oktatás hátrányainak leküzdésére, iskolarendszeren kívüli oktatással, élményalapú ismeretterjesztéssel küldik fiataljaikat a nagybetűs életbe, elfogadva a befektetett munka megtérülésének kockázatát. Fejlődésüket nyomon követik, s várják, hogy tapasztalataikkal, új világnézetekkel térjenek vissza családot alapítani, s bekapcsolódjanak egy színes életteret nyújtó település közösségi életébe.

Hosszú felsorolás, hosszú évek munkája. Nem ezt vártuk.

Hiszen Biharban is vannak adottságok, értékek, törekvések, fogékonyak vagyunk az új ötletekre. És ugye Alsómocsoládon elhangzott: nincs titok, minden adaptálható. Talán először legyen a szemlélet. Csodavárás helyett.

*Réz Tamás,
önkéntes koordinátor*

A látóutakból jól látszik maga a ciklus, amelynek végpontja a kezdőpontba tér vissza. A legelső út a szociális felzárkóz-tatás és az önálló--sodás a téli tüzelő-anyag gyártásán át vezetett a közösség-építés

és szociális gazdaság kiépítésén át vissza a szociális területen is hasznosítható alternatív energiaforrások megteremtéséig és szociális kihasználásáig.

Mikroprojektek
A mikroprojekt keretében minden

település 300.000.- Ft összegű támogatást igényelhetett a projektgazdától (ez alól csak Berettyóújfalu város lett a kivétel, tekintettel a méretére és komplexebb programjaira, dupla összeget), amelyet csak anyagköltségként számolhatott el. A mikroprojektek a közösség- és területfejlesztés keretén belül, mint infrastruktúrafejlesztést kellett megvalósítani. A megvalósuló infrastruktúrának a település közösségét, vagy a településen élő közösséget kell szolgálnia. A mikroprojektben beszerzett anyagokat a település lakossága önkéntes munkában használta fel, azaz épít és felújít belőle.

A mikroprojektek benyújtása 2013 tavasz és nyárelőjén került sor, melyeket a település szakmai beszélgetésén megjelent közösség bírálta el. Egy településről több mikroprojekt is beérkezhetett, megvalósítására 2013 késő nyaratól kerülhetett sor.

Az igényelt támogatások esetében két olyan eset is történt, hogy a mikroprojekt gazdája közben más forrásból valósította meg a beruházását, vagy/és visszalépett a nyertes címtől.

A mikroprojektek minden esetben közösségi tevékenységeket segítettek, mint a közösségi terek kialakítása, a berettyóújfalui Civil Udvarban, a nagykeréki, a kismarjai, az esztári, a gáborjáni és mezősasi esetben (ifjúsági/civil csoport által használt épületrész felújítása vagy közösségi színtér, terület felújítása). Valamint a közösségi alapon szerveződő oktatási-szociális infrastruktúra fejlesztések (a mezősasi, a gáborjáni és az esztári óvoda udvarának és játszóterének felújítása).

A mikroprojektek megvalósulása után következtetésként azt vontuk le, a nagy időbeli elhúzódást ki lehetett volna küszöbölni, ha a megvalósítók projektszemlélete kicsit összeszedettebb. Ugyanis, a mikroprojektek gazdáinak többsége eddig egy pályázatot sem valósított meg, ezért is indult el új projektelemként „A pályázatírás módszertana és projektmenedzsment” tréning.

Településszépítés

Az "Összefogás a jövőért" projekt egyik részeleme volt a Településszépítés program, amelynek keretében a települések lakossága egy közösségként, az összetartozást és a lokálpatriotizmust kifejezve közösen szépítették, virágosították, parkosították a saját

településük egy központi helyen lévő részét. A projekt kertészeti szerszámokat és a parkosításhoz szükséges bokrokat, cserjéket, fákat, egyházi és évelő növényeket biztosította. A program másodlagos célja az évelő növények szaporítása, kezelése volt, amellyel kiskertészeti közösségek kialakítása volt a cél.

Hírlevél

A demokrácia alapelveinek megvalósulása és a közösségfejlesztés javítása érdekében egy hírlevél sorozat került kiadásra. A lapok minden esetben aktuális, a programmal kapcsolatos híreket szolgáltattak, bemutatva a célterület hat településén megvalósuló projektelemeket. A települések egy része nem rendelkezik önálló, rendszeres helyi újsággal, így a lakosok nagy örömmel fogadták. Minden településről több cikkíró is jelentkezett, az ő munkájukat fogták össze a projekt munkatársai, akik közül egy a szerkesztéssel és külső megjelenés koordinálásával foglalkozott. A lapok témáikat tekintve eléggé vegyesek voltak, helyet kaptak benne egyéni vélemények és hivatalos tájékoztatók is. Többnyire a településen megrendezett tréningek, közösségi, családi és települési események, valamint a pályázattal kapcsolatos projektelemek kerültek bemutatásra. A program során hét szám jelent meg, eleinte félévente egy, majd negyedévente. A hírlevelek a községek minden háztartásába eljutottak, míg Berettyóújfaluban a nagyobb közösségi helyszíneken kerültek szórásra és terjesztésre.

Összegzés

Projektünk megvalósításában elsősorban a sikerességre és eredményességre törekedtünk. Szemléletünket első perctől a közösségi alapú megközelítés, a szakmaközi kapcsolatok erősítése, valamint a feladatok komplex módon történő kezelése jellemezte. Ezek döntően meg is határozták a három év menetét. Megmutatkozik abban is, hogy az egyes munkafolyamatok között mindig törekedtünk megtalálni az átjárhatóságot és a szakmai összefüggést. Szakmai mentalitásunk jellemzője, hogy folyamatban, folyamatokban gondolkodunk, ami nem aprózódik szét és különül el egymással kevésbé összefüggő elemekre, hanem egymásra épülve, egymást kiegészítve állt össze egységes egészé. Az egyes munkafolyamatok között mindig törekedtünk megtalálni az átjárhatóságot és a szakmai összefüggést. A közösségi alapú és komplex rendszerszemlélet hozzásegített bennünket ahhoz, hogy szakmai munkánkban egyszerre tudjuk alkalmazni a közösségi munka, a szociális munka, a terület- és vidékfejlesztés módszereit, melynek révén bebizonyosodott, mind egyéni, mind közösségi szinten így lehet változást elérni.

Következő fontos eleme projektünknek, hogy a képessé válásra koncentráltunk, egyéni, csoport és közösségi szinten, hiszen a különböző szinteken elsajátított cselekvési képességek egymásra hatottak, egymást erősítették. A közösségben, csoportban végzett tevékenység, az aktivizálás kialakítja az egyéni belső motivációt, megerősíti a változás iránti igényt, ez később tartós személyes erőforrássá válik. Ennek sok példáját tapasztaltuk projektünkben. Ehhez tartozik, hogy programunkban szakítottunk azzal a gyakorlattal, hogy a motivációt valamilyen külső ösztönzővel (pl. adomány adása valamilyen részvételért) keltsük fel, mert meggyőződésünk, hogy ez konzerválja a tanult tehetetlenség állapotát – nem vitatva azt, hogy számos krízishelyzetben helye van a gyors és szakszerű adományozásnak.

Beavatkozásunknak lényeges eleme volt az akcióterületi települések közösségeiben, a mélyszegénységtől szenvedő családok, egyének életében a helyi közösségi és egyéni erőforrások, tudások feltárása, a helyi aktív, változást akaró lakosok megtalálása, képzése. Rájuk építve, az általuk meghatározott célok, tevékenységek mentén, közösen

eltervezett akciók, cselekvések megvalósítása során, a kezdeményezésekbe, a folyamatokba további aktivizálhatókat bevonva sikerült megannyi helyi erőforrást mozgósítani és közösségivé tenni, mellyel szembesülve a helyi közösség, benne a mélyszegényekkel, ráébredt, van lehetőség változtatni a korábbi élethelyzetükön. Éppen ezért számtalan képzés, tréning, közös tervezés, majd aktivitás, program, rendezvény, akció valósult meg, melynek során további helyi lakosok bevonása történt, önkéntes alapon. Mindez projektünk fenntarthatóságának záloga is egyben, hiszen a helyiek megtanulták, hogy saját maguk erejéből képesek tenni.

Az eredményes munkához további kulcselem volt az együttműködő önkormányzatok, partnerszervezetek, helyi szakemberek támogató segítsége, melyet a kiépített, folyamatosan jól zajló kommunikáció biztosított. Nemkülönben a felkészült, jól együttműködő szakmai stáb, a közösségfejlesztők, szociális mentorok, területfejlesztő hamar összecsiszolódott munkája, melyet érzékeny szakmai- és menedzsmentvezetés irányított.

Nagy segítség volt mindehhez, hogy a folyamat igényeihez, szükségleteihez rugalmasan módosítható volt a projekt, valamint időtartamában elég hosszú ahhoz, hogy a rendszerszintű változások irányába az első lépések megtörténjenek.

Nehézséget okozott munkánk kezdetén, hogy a projekt írása és megkezdése között eltelt két év során a településeken önkormányzati és egyéni szinteken változások történtek. Ezek egy újbóli építkezést igényeltek, illetve szokatlan volt programunk eddig nem tapasztalt szemlélete és tevékenységei. Mindezeket azonban kitartó munkával, nyitott kommunikációval és együttműködéssel viszonylag hamar sikerült leküzdenünk.

Végezetül, programunk eredményessége mellett továbbra is úgy gondoljuk, újabb erőfeszítésekre van szükség: idő, anyagi és humán erőforrás, a hogy a most beindult kezdeményezések, a változások tovább erősödjenek, meggyökeresedjenek. Tehát folytatni kell!

Megvalósítók, Munkatársak

Kissné Pásztor Irma projektvezető

Kissné Nagy Ildikó szakmai vezető

Lánczi Ferenc, Solymosi Éva, Molnár Tamás közösségfejlesztők

Boros Gábor területfejlesztő

Benéné Szabó Henriett, Vincze Viktória szociális mentor

Kirilla Annamária szociális mentor

Balogh Katalin Annamária szociális mentor

Ulicsné Erdős Erzsébet pénzügyi vezető

Giczey Péter közösségfejlesztő szakértő, ifjúsági közösségi munkás képző, közösségi munkás és önkéntes koordinátor képző

Trénerek

Balogh Károly önségítő csoportvezető

Balogné Pogácsás Anita családi tanulási tréner Gyarmati Dezső informatikai tanár

Hodosán Csaba informatikai tanár

Jónás Krisztina önismereti csoportvezető Kecskeméti Anett családi tanulási tréner

Kovács Lászlóné csapatépítő tréner

Papp István álláskereső tréner

Szabóné Kovács Zsuzsa kommunikációs/motivációs tréner

Szász Éva önismereti csoportvezető

Területi Kórház szakdolgozó, egészségügyi előadók

Varga Józsefné csapatépítő tréner, kommunikációs/motivációs tréner

Wágner Jenő János mediátori tréner

Közösségi munkás-önkéntes koordinátoraink

Balogh Imréné (Gáborján)

Baloghné Kósi Andrea (Esztár)

Dávid Ildikó (Nagykerek)

Geréb Adél (Kismarja)

Kiss Elekné (Mezősas)

Kiss Szilvia (Nagykerek)

Nagy Annamária (Kismarja)

Nagy Annamária (Kismarja)

Kurcz Beatrix (Berettyóújfalu)

Réz Tamás önkéntes koordinátor (Esztár)

Szántóné Nemes Krisztina (Berettyóújfalu)

Szemán Erzsébet (Mezősas)

A Bodrog-menti felzárkóztató program módszertani tanulmánya

a Zöld Kör – a Föld Barátai Magyarország tagja és az ÉLETFA Segítő Szolgálat Egyesület együttműködésének eredményeként jelent meg egy önálló kiadványban, melyből az alábbiakban részleteket közlünk.

A közös munka a TÁMOP 5.1.3.-09/2-2010-0021 Községi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért programjában valósult meg. A kiadványt szerkesztette és az összefoglalót írta Giczey Péter, szerzői Áncsán Gabriella, Giczey Péter, Hallgató Éva, Laskó-Kuthi Adrienn, Lánczi Ferenc, Molnár Antal és Sangula Anikó. A kiadványt az Életfa Segítő Szolgálat Egyesület adta ki Debrecenben, 2014-ben.

A kiválasztott két részlet az előzményeket bemutató *Bevezetés* és az *Összegzés, tapasztalatok* című. Az érdeklődők a papíralapú kiadványt Giczey Péternél kérhetik a giczey.peter@eletfaegyesulet.hu e-mail-címen. A szerk.

Bevezetés

A Zöld Kör aktivistái 1994 nyarán indultak el, hogy környezeti nevelő programjaihoz kapcsolódó bázisul a Zemplén-hegység közelségében, lehetőleg a Bodrog folyó partján kutassanak fel egy olcsón megvásárolható parasztházat, amelyet aztán felújítva kutatóházzá és táborhellyé fejlesszen az akkor néhány esztendő, zömében hajdúböszörményi fiatalokból álló egyesület. Mindezt elsősorban azért, mert a Hajdúság szűkölködött a hegyekben és az evezésre alkalmas vizekben.

Több szempont miatt egy Bodrogolasziban lévő ingatlanra esett a választás. Csendes és nyugodt falu, s ez éppúgy fontos volt a választásnál, mint a megközelíthetőség. Hiszen a falu rendelkezett – illetve mai napig rendelkezik – vasútállomással, illetve Debrecenből naponta több autóbuszjáratot is indít oda-vissza a Volán.

Az 1994 végén megvásárolt ingatlant – amelyhez kamatmentes hitelt az Autonómia Alapítvány Partnership programja folyósított akkoriban –, önkéntesek segítségével, kalákában évről-évre újígtattuk, és az ezredforduló környékére a böszörményi fiatalok és iskolai csoportok

kedvelt táborhelyévé vált. Ma a táborhely különböző gyermek-turnusoknak ad helyet, mintegy 30 férőhelyes ifjúsági szálláshely kapacitásával. E mellett pedig vízitúra bázisként működik a nyári hónapokban, a Bodrog folyóra és árterére irányuló kenutúrák közönségének kiszolgálásával.

Minél több időt töltöttünk a faluban, annál nagyobb lett az igény arra, hogy

bekapcsolódjunk annak közösségi életébe. Csapatunk érdeklődési területének megfelelően ez az első években elsősorban a környezet – és természetvédelem területéhez kötődött. Így kezdeményeztük a Bodrogolaszi közelében lévő, de közigazgatásilag Sárospatakhoz tartozó Szemince-hegy, valójában egy botanikailag rendkívül gazdag domb védetté nyilvánítását, és több ízben szerveztünk szemétszedő vízitúrát a Bodrogon. Ezek többek voltak, mint egyszerű önkéntes alapon szerveződő „szemétszüretek”, hiszen nem csak összekapkodtuk és megfelelő helyre juttattuk a folyó felszínén lebegő, zömmel Kárpátaljáról származó pillepalackokat és egyéb hulladékokat, hanem megpróbáltuk a megelőzést a prioritások csúcsára tűzni, ebben összefogást kovácsolni a Bodrog völgyében, megdolgozva az egyes települések vezetőit és a sajtót is.

Ezután következett az a fejezet, amikor már nem csak a természeti környezet védelmében, hanem a turizmus területén is igyekeztünk kovácsa lenni az együttműködésnek, nem csak a folyó magyar, de szlovák szakaszán is.

Az Európai Unió által finanszírozott Magyarország-Szlovákia Határmenti Együttműködési Program 2007–2013 támogatásával, s a Zöld Kör vezetésével több önkormányzat, civil és szakmai szervezet bevonásával egy partnerség építésbe fogtunk 2009-ben, amellyel a szelíd vízi turizmus feltételeinek fejlesztését céloztuk meg. Kapcsolataink több települési önkormányzattal jobbára ekkor épültek ki és szilárdultak meg.

A Bodrog-menti településeken – a szervezet egyre több oda kötődő tevékenysége révén – egyre otthonosan mozogtunk a Bodrog-menti Felzárkóztató Program megtervezéséig, amely kellő alappal és bátorsággal szolgált ahhoz, hogy belevágjunk ebbe a szociális megközelítésű közösségfejlesztő projektbe. Ehhez egyrészt szükség volt

arra, hogy stábunkban többek rendelkeztek az ehhez szükséges készségekkel (iskolai végzettség, tapasztalat), illetve a helyi kapcsolatokon kívül néhány éves munkakapcsolattal a debreceni székhelyű Életfa Segítő Szolgálat Egyesülettel, amely a projektben kulcsszerepet játszó közösségfejlesztésben bírt elvitathatatlan tapasztalatokkal.

A két szervezet – a Zöld Kör és az Életfa – 2004 óta működött együtt szorosabban az Észak-alföldi Regionális Civil Egyeztető Fórum kapcsán, amelyben mindkét szervezet jelentős szerepet vállalt a területpolitika társadalmasítását szolgáló regionális tevékenységekben.

A debreceni ÉLETFA Segítő Szolgálat Egyesület a Zöld Kör hívására érkezett a Bodrog mentére 2010-ben, addig szakmai szemmel nem tekintettünk a településekre. Kihívás volt számunkra a pályázat megtervezése, majd a program lebonyolítása, több tekintetben is. A hét településen párhuzamosan kellett tevékenykednünk, figyelembe véve a különbségeket, a vidékfejlesztés – közösségfejlesztés – szociális munka összehangolását, az ÉLETFA korábbi szakmai innovációinak egyesítését és kipróbálását, nem különben a két egyesület menedzsment és szakmai munkájának összehangolását. Visszanézve, számunkra a nyilvánvaló nehézségek ellenére, öröm volt az itt élőkkel dolgozni, mely igazából a kezdet. Jelen tanulmányban – elsősorban szakmai közönség számára – összefoglaljuk a két és fél éves munka tevékenységeit, tapasztalatait, bízva abban, hogy mások is találnak hasznosíthatót a maguk számára.

Giczey Péter
elnök

ÉLETFA Segítő Szolgálat Egyesület

Molnár Antal
elnök

Zöld Kör – a Föld Barátai
Magyarország tagja

E bevezető után a tanulmány tartalmazza a *Kiinduló helyzet a projektírásakor (2010)*; A Bodrog menti felzárkóztató program szakmai terve; a Szakmai tevékenységek c. fejezeteket, benne a *Közösségfejlesztés*, ezen belül Szegi, Olaszliszka, Vámosújfalú, Sáradsány Bodogolászai, Kenézlő és Vajdacska közösségfejlesztő

munkáját. A Szakmai tevékenységek fejezetben kapott helyet a *Szociális munka* és a *Vidékfejlesztés*, majd a *Számítógépes tanfolyam*, a *Látóutak*, *hírlevél*, *honlap* fejezetek, s végül az *Összegzés*, *tapasztalatok* fejezet, melyet a továbbiakban teljes egészében közlünk. A szerk.

5. Összegzés, tapasztalatok

írta Giczey Péter

Mindenekelőtt két általános megállapítást kell tennünk, melyeket már projektünk megkezdése előtt is rögzítettünk. Az egyik, hogy ez a két és fél éves időtáv nem lesz arra elegendő, hogy látványos elmozdulást érzünk el a mélyszegénységben élők közösségi integrációjában, arra viszont igen, hogy a településeken elindítsunk olyan közösségi folyamatokat, melyekre a továbbiakban lehet építeni. Arról van ugyanis szó, hogy a közösségi beavatkozásokkal olyan addig nem ismert, vagy elfelejtett közösségi működési mechanizmusokat indítunk be, olyan addig nem ismert vagy elfelejtett szemlélet és tudás kerül felszínre, illetve bevitelre, melyek tanulása, rögzülése és szokássá válása hosszabb időt vesz igénybe. A megszokott viszonyokról és közösségi (esetenként együtt nem) működésről egy más viszonyrendszerre és közösségi együttműködésre történő átállás egy olyan felnőttkori tanulási folyamat, melyben a résztvevők tapasztalati úton, élményeken keresztül sajátítják el és gyakorolják be az új közösségi működési formákat, tehát mindezek összeérése, rögzülése időigényes.

A másik, hogy a projektszemlélet nehezen illeszthető össze a közösségi folyamatok természetével. Azt értjük ez alatt, hogy a közösségi beavatkozás egy folyamat, mely a közösség igényei szerint alakul, míg a projekt egy konkrétan meghatározott, kezdő és záró időponttal rendelkező tevékenységsorozat. Tehát a beavatkozás, a közösségi folyamatok beindulása előtt nem tudjuk konkrétan megmondani, milyen következő események lesznek, milyen célokat tűznek ki a közösségek, ezekhez milyen módszereket és erőforrásokat kell alkalmaznunk a továbbiakban. A projektekben, azok tervezésekor pedig a lehető legkonkrétabban meg kell határozni a tervezett tevékenységeket, azok forrásigényét, a tevékenységek ütemezését, az indikátorok kiinduló és vállalt záró értékeit. Természetesen azokat a beavatkozást megkezdő szakmai módszereket

és tevékenységeket meg tudjuk határozni, melyek alapján a projekt tervezhető, csak azokat a tevékenységeket nem, vagy kevésbé, melyek a közösségi folyamat, változások eredményeként a feltáró szakaszt követően kerülnek felszínre.

Szerencsére mindkét esetben pozitív megállapításokat tehetünk. Az időtényező tekintetében jelen projektünk az átlagos EU-s projektnél hosszabb volt, illetve a közösségi folyamatok alakulásából következő, változó helyzeteket és igényeket a közreműködő szervezet rugalmasan kezelte, így ez a két körülmény igen kedvező hatással volt a szakmai munkánk eredményességére, projektünk sikerességére.

A továbbiakban a megvalósíthatósági tanulmányban vállaltak szakmai tapasztalatai mentén, majd általános konklúziók meghatározásával tekintjük át elvégzett munkánkat.

Közösségfejlesztés

Azt határoztuk meg, hogy a közösségfejlesztés középpontba állításával az akcióterületi településeink lakosságának – ezen belül a mélyszegénységben élők – aktivizálását, közösségi folyamatok beindítását végezzük el, melyen keresztül a képessé tétel (empowerment) folyamata valósul meg. Tehát közösségi szintről indulva, egyúttal szervezetek, csoportok és egyének képességfejlesztése révén érünk el változást. Ennek egyik indító eszköze volt a közösségi feltárás, mely támaszkodott a szükségletfeltárás alapján meghatározott helyi gazdasági és társadalmi viszonyok elemzésére, a településekről összegyűjtött adatokra, személyes beszélgetésekre és benyomásokra, de alapvetően a közösségi interjúk és a közösségi beszélgetés sorozatok első alkalmaira. A módszer révén sikerült a települések, a helyi közösség szükségletei, problémái mellett annak erőforrásait is azonosítani, illetve megtalálni azokat az aktív, változást akaró lakosokat, akik településükben, a helyi közösség jövőjében gondolkodnak, és azért tenni is akarnak. Projektünk egészét áthatotta az a szemléletünk, hogy nem célcsoportokra, illetve nem bevontakra és nem-bevontakra szabdalva végeztük munkánkat, azaz a legfőbb szempont a változás iránti vágy és cselekvési igény volt az első körben bevont emberek esetében. Megjegyezzük, fókuszáltunk arra is, hogy feltétlenül találjunk

olyanokat, akik mindemellett egyedülálló anyák, cigányok, alacsony végzettségűek, képzettségűek legyenek. Közülük kerültek ki, akiknek felajánlottuk a közösségi munkás-önkéntes koordinátor felkészítésen való részvétel lehetőségét. Arra számítottunk, nem lesz egyszerű őket megtalálni és bevonni, hosszadalmas lesz a feltárási folyamat, az aktívak keresése. Kellems meglepetésünkre, minden településünkön már az első interjúkészítési hullámban rábukkantunk olyanokra, akiket számításba vehettünk a felkészítésre történő invitálás megszólítottjaként.

A következő lépésben, a közösségi munkás-önkéntes koordinátor felkészítésben olyan módon állítottuk össze a tematikát, az oktatási módszereket, mely egyértelműen a közösségi munka szemléletének és gyakorlatának elsajátítására helyezte a hangsúlyt, egyúttal kidolgozásra kerültek közösségi fejlesztési tervek, melyek megvalósítása még a felkészítés során megkezdődött a településeken. A megvalósítás sikeressége, a tanultak elmélyítése és rögzítése érdekében az ún. utánkövetési szakaszban szakmai támogatást adtunk, illetve együtt dolgoztak szakmai stábunkkal a közösségi munkások, önkéntes koordinátorok. A szakmai támogatás műhely formájában a projekt végéig folytatódott.

Fontos elem volt, hogy már a felkészítés során bekapcsolódtak a szomszédsági önkéntes jelöltek keresésébe, így hamar sikerült minden településről elegendő jelöltet találni, akik egy számukra kidolgozott felkészítésen vettek részt. Az érdeklődés meghaladta várakozásunkat, ezért két csoportban kellett megszervezni a felkészítést. Sikeresnek bizonyult a felkészítés és híre ment e tevékenységnek, így a projekt során további, eddig látókörünkbe nem került emberek jelezték, hogy szívesen bekapcsolódnának egy újabb felkészítésbe, illetve a tevékenységekbe, ezért (is) projektünk utolsó szakaszában megismételtük a felkészítést.

A rendszeres településenkénti közösségi beszélgetések szervezésébe nem csupán a közösségi munkás-önkéntes koordinátorok, hanem a szomszédsági önkéntesek is bekapcsolódtak, melyek során közös gondolkodásra, cselekvésre ösztönöztük a lakosságot. Az első beszélgetéseken az interjúk során kapott *válaszokat probléma – értékek/lehetőségek – felajánlások* csoportosításában a résztvevőkkel

megismertettük, s ezek után maguk határozták meg a tovább beszélendő témákat, majd a cselekvéseket. Minden akcióterületi településünkön több-kevesebb rendszerességgel zajlottak a közösségi beszélgetések, melyek aztán már a cselekvéseket előkészítő közösségi tervezési alkalmakká alakultak, mindegyikből kisebb-nagyobb akciók születtek és zajlottak le a projekt során. Azt is tapasztaltuk, a közösségi beszélgetések elején fokozott volt az érdeklődés, a részvétel, majd csökkenni kezdett – ez általában így is szokott történni. Ennek elsődleges oka, hogy az emberek nincsenek hozzászokva ehhez a formához, inkább a megszokott fórumoknak tekintik, ahol valaki elmondja, hogy mi a teendő, és majd valakik – általában az önkormányzattól vagy tőlünk várják – azt véghez is viszik. Mivel ezen elvárásuk nem teljesül, gyorsan el is tűnnek, kivéve azokat, akik ráébrednek: maguknak kell cselekedni. Előfordult azonban az is, hogy a közösségi beszélgetésre eleinte kevesen jöttek el, majd ahogy kialakult a cselekvés terve, növekedett a résztvevők létszáma.

Itt külön problémát jelent a polgármester jelenléte a közösségi beszélgetéseken. Ha ott van, az is baj, ha nincs, az is. Ha ott van, akkor az előbbi várakozásokat erősíti, a megjelentek ilyenkor szinte kizárólag neki beszélnek, tőle várják a megoldást, a cselekvést. Ha nincs ott, akkor állandó visszatérő kérdés: miért nem tiszteli meg jelenlétével a gyűlést a település első embere, mikor fontos helyi közügyekről esik szó?

A cselekvések, akciók a közösségi folyamatba épített közösségi rendezvények sorát szaporították, a településeken meglévő rendezvényekhez hozzárendelődtek olyan lakossági kezdeményezések, amelyek a lakosság tervező, cselekvő bevonását, ezzel a rendezvény közösségivé válását jelentették. Arról van szó, hogy a települések zömében az önkormányzat felvállal falu-, vagy bármilyen más települési nap megszervezését, általában a lakosok megkérdezése, bevonása nélkül, így azt a közösség kevésbé érzi magénak. Ha a lakosok bevonásával, saját maguk erőforrásait, tudását mozgósítva, saját erőfeszítéssel, részvétellel valósul meg, akkor magáénak érzi. Legyen az egy egyszerű darts verseny, vagy egy bonyolultabb egynapos gyermeknap megszervezése, mind hozzájárult ahhoz, hogy az eddig használatba nem vett közösségi erőforrások közösségi szinten hasznosuljanak, ami általában az ott élők tudása volt, és a cselekvésekben résztvevők

önbecsülését, önbizalmát növelte, megszabadította a résztvevő egyént a tehetetlenség érzésétől. Úgy is fogalmazhatunk, az együtt tervezés, a lakosok és a település erőforrásainak bevonása valódi közösségi élményt teremtett, mely a résztvevők további aktivizálódásához járult hozzá.

Az önkéntesség elterjesztése, erősítése érdekében több tevékenységet szerveztünk, végeztünk, abból kiindulva, hogy a közösségek, a lakosság aktivizálásában az önkéntesség kiemelkedő szereppel bír. Nem beszélve arról, hogy olyan erőforrásokat képes mozgósítani, ami addig a közösség előtt rejtve voltak, olyan hozzáadott értékkel egészíti ki a meglévő tevékenységeket, melyből mind az önkéntes, mind a közösség profitál. Mindenekelőtt egy önkéntes menedzsment tréninget tartottunk intézmények és civil szervezetek képviselői részére, hogy ismerkedjenek meg az önkéntesség jellemzőivel, jogszabályi háttérével, a toborzás és az önkéntesek alkalmazásának, motiválásának technikáival, és azzal, hogyan építhetik be az önkéntességet szervezeti kultúrájukba. Mindez a közösségi munkás –önkéntes koordinátor felkészítés szerves része is volt, a szomszédsági önkéntesek esetében pedig az önkéntes tevékenység jellemzőinek megismertetésére tettük a hangsúlyt. Települési rendezvényeken több alkalommal tartottunk tájékoztatókat, toboroztunk önkénteseket. A közösségi folyamatokban szervezett tevékenységek pedig mind a helyiek önkéntes tevékenységével valósultak meg. Projektünk időszakában indult el az ún. 30 napos önkéntesség, mely a következő évi foglalkoztatást helyettesítő támogatáshoz hozzájárulás feltétele azok számára, akik nem tudnak elegendő számú munkanapot felmutatni. Ennek hatása kettős volt tapasztalataink szerint. Egyrészt azok az önkormányzatok, melyek nem tudtak annyi közmunkást foglalkoztatni, mint amennyire igény volt, és önkéntes fogadó szervezetként regisztráltak, előszeretettel ajánlották fel a 30 napos lehetőséget, azaz hívták be „önkéntes munkára” az embereket. Ugyanazt a tevékenységet végezték, mint a közmunkások, csak fizetés nélkül, így a behívottak „ingyenmunkaként” jellemezték, de kényszerűen elfogadták a lehetőséget, hiszen nem akartak elesni a következő évi támogatástól. Ezzel azonban az önkéntes tevékenység degradálása történt meg, lényegi eleme veszett el, és ingyenes kényszmunka jelleget öltött, ami rombolta a mi önkéntes

tevékenységgel kapcsolatos felvilágosító és népszerűsítő tevékenységünket. Másrészt voltak olyanok, akik felkerestek bennünket, a 30 napos igazolás megszerzésének lehetőségétől motiválva, hogy szívesen vállalnának projektünkhöz, szervezeteinkhez kapcsolódó önkéntes tevékenységet.

Így többeket be tudtunk kapcsolni tevékenységeinkbe, ezzel erősítve munkánkat. Részben erre volt látványos példa a kenézli önkéntes alapon megvalósuló nyári játszóház, ami akkor is létrejött volna, ha nincs ez a jogszabályi lehetőség, mert az önkéntes szervezőkben erős volt a motiváltság a közös cselekvésre igazolás megszerzése nélkül is, de így kettős nyereség keletkezett, az asszonyoknak nem kellett ingyenes kényszermunkát vállalniuk, értékes, hiánypótló szolgáltatás megteremtésével jogosulttá váltak a következő évi támogatásra. Tehát, a jogszabályi lehetőségnek volt pozitív oldala is, ami megmutatta, ha közösségi igényekből, belső motiváció felkeltéséből indulunk ki, akkor értelmes és értékteremtő önkéntes tevékenységgel lehet megtölteni azt. Ez pedig előre vitte projektünknek az önkéntesség elterjesztésében vállalt munkáját.

Fontosnak tartottuk, hogy közösségi munkás–önkéntes koordinátoraink, akik valójában a közösségi változás motorjai, több irányból kapjanak megerősítést tevékenységeikhez. Ennek egyik eleme, hogy rendszeres szakmai műhelyt szerveztünk számukra, ahol áttekintettük az aktuális tennivalókat, elakadásokat és sikereket. Ugyanezt, csak más megközelítésben szolgálta a számukra szervezett szupervíziós alkalmak sorozata. Valójában ez a forma az egymástól való kölcsönös tanulást, egymás támogatását, nem csupán a szakmai stáb támogatását jelentette. További támogatás volt számukra a tematikus látóutakon való részvétel, melyeket igényeik szerint állítottunk össze. Itt az volt a lényeg, hogy lássanak más, már beindult, működő közösségi mozgásokat, melyeket ugyanolyan emberek visznek véghez, mint ők. A legnagyobb támasz azonban a szakmai stáb szociális munkásától és közösségfejlesztőjétől érkezett számukra, velük szinte napi kapcsolatban álltak, személyesen, telefonon.

A közösségi beszélgetésekből igen erőteljesen két téma bomlott ki minden településen. Egyik a közösségi tér hiánya. Azé a közösségi téré,

mely a lakosok számára nyitottan rendelkezésre áll, ahol összejöhetnek, beszélgethetnek, eseményeket szervezhetnek, önszervező módon. Valójában minden településen volt közösségi tér valamilyen formában, de nem, vagy csak korlátozottan volt használható. Vajdácskán és Bodrogolasziban leromlott állapotban, fűtés és vizesblokk nélkül, használaton kívül áll a művelődési ház. Vajdácskán időnként kinyitják, és a Törődj velem! Egyesület számára főként irodai tevékenységre átadták 2013-tól. Kenézlőn, Szegiben és Vámosújfaluban nagytermes épületek vannak, melyeket nagyrendezvények (pl. bál) esetében nyitnak ki és fűtenek fel. Szegiben speciális helyzet alakult ki, a hivatallal egybeépített közösségi házon kívül rendelkezésre áll a volt iskola épülete, illetve 2014 tavaszára elkészült a falu végén egy Integrált Községi Szolgáltató Tér (IKSZT), így akár három teret is használhat(na) a település lakossága. Olaszliszván folyamatosan üzemel a művelődési ház, itt a hivatalban dolgozó szakember szervezi az elsősorban alkalmakhoz kötött rendezvényeket (előadás, bál, színjátszás, kiállítások stb.). Sáradsádkán 2013-ban újították fel a hivatallal egybeépített művelődési házat és a közösség kérésére ki is nyitják. A felsorolt terek folyamatos működése előtt alapvetően két akadály tornyosul. Az egyik, hogy a működtetéshez szükséges rezsiköltségen spórolnak az önkormányzatok (különösen a téli időszakban nagy teher az egyébként jellemzően nagy légterű épületek felfűtése), a másik, hogy nincs olyan felelős ember, alkalmazott, aki a nyitva tartást biztosíthatná, nem beszélve annak a szakértelmnek (és persze pénzügyi háttérnek) a hiányáról, mely egy nyitott, folyamatosan működő térhez szükséges. Az, hogy számos európai minta alapján, kulcsos házként üzemeltesse a tulajdonos önkormányzat, fel sem merült, vagy merev elutasításba ütközött, általában vagyonvédelmi okokra hivatkozva. A felvetés és a jelzett probléma esetében projektünkben arra nyílt lehetőségünk, hogy bátorítsuk és támogassuk az embereket abban, hogy egymással és az önkormányzattal összefogva keressenek megoldási lehetőségeket a meglévő terek felújítására, megnyitására, működtetésére.

A másik téma a fiatalok kérdése, helyzete. Az interjúk, a közösségi beszélgetések, személyes beszélgetések során szinte mindig felmerült, hogy azok a fiatalok, akik elkerülnek középiskolába, majd felsőoktatási

intézményekbe a közeli vagy távolabbi városokba, kevés kivételtől eltekintve elköltöznek a településekről, s nem térnek vissza falujukba. Maradnak azok, akik csak az általános iskola befejezéséig (vagy addig sem) jutnak el, illetve azok, akik esetleg szakiskolai végzettséget szereznek. Világosan megfogalmazták a helyiek mindenhol, ha nincsenek fiatalok a településen, és így gyerekek sem születnek, a településnek előbb-utóbb vége, elöregedik, aztán az öregek is kihalnak, az üresen hagyott házakba pedig beköltöznek a cigányok. Éppen ezért arra gondoltunk, elindítunk egy ifjúsági közösségfejlesztő folyamatot a településeken, megkeresve, megszólítva azokat a fiatalokat, akik tennének, cselekednének, elsősorban annak érdekében, hogy maguk is jól érezzék magukat településükön, de akár a településükért is. 2013-ban, Sáradsadányt kivéve, minden akcióterületi településünkön készítettünk interjúkat fiatalokkal, majd közösségi beszélgetéseket szerveztünk, így Kenézlőn, Szegiben, Olaszliszván kialakult egy-egy aktív mag, cselekvési elképzelésekkel, melyből volt, ami meg is valósult. Számukra, megerősítésükre ifjúsági közösségi munka felkészítést szerveztünk. A két téma itt ért össze, egész pontosan visszakanyarodtunk a közösségi tér hiányához. A fiatalok is világosan megfogalmazták, igényük van egy olyan közösségi térre, ifjúsági klubra, ahol szabadon összejöhetnek, beszélgethetnek, szabadidőt eltölthetnek. Erre egyetlen településen sincs lehetőség, ezért van az, hogy buszmegállóknak, hídon, játszótéren gyűlnek össze, egyúttal az idősebbek ellenérzését kiváltva: elállják a járdát, nem köszönnek, tiszteletlenek, szemetelnek, isznak, hangoskodnak – hangzik tőlük. Ebben az esetben is azt tettük, mint a felnőtteknél, támogattuk őket, hogy fogalmazzák meg, képviseljék igényüket, fogjanak össze és partnerségben próbáljanak megoldást keresni.

Civil szervezetek erősítése – Olaszliszván segítettük közösségi rendezvényeik megvalósítását, Vajdácskán céljaik, tevékenységeik átgondolását és pályázati tevékenységeiket. Kenézlőn a projektünk ideje alatt formálódott meg a gondolat közösségi munkás –önkéntes koordinátorunk és a szomszédsági önkéntesek kezdeményezésére, hogy létrehoznak egy egyesületet, melyben tanácsadással, konzultációval közreműködtünk. Az érdeklődők számára, akik elsősorban a formálódó

Kenézlői Civil Egyesület és a vajdácskai Törődj Velem! Közhasznú Egyesületből kerültek ki, civil érdekérvényesítés fejlesztése felkészítést szerveztünk.

Meg kell említenünk a 2014-ben elindult kulturális közfoglalkoztatás jótékony hatását, melynek keretében négy közösségi munkást alkalmazhattunk négy hónapig, akik a helyiek közül kerültek ki. Kenézlőn közösségi munkás –önkéntes koordinátorunk, Olaszliszván egyik szomszédsági önkéntesünk lett az, Bodrogolasziban és Szegiben új embereket tudtunk foglalkoztatni, akik rásegítettek a közösségi folyamatokra.

Végezetül fel kell tennünk a kérdést: van a mélyszegénységben élőkkel folytatott közösségi munkának sajátossága? Válaszunk, hogy alapvetően nincs különbség az alkalmazott módszerek tekintetében, a közösségi beavatkozások verbális kommunikációra épülő módszerei jól alkalmazhatók a mélyszegények körében. De, amivel számolnunk kell, az inkább a mélyszegénységben, nyomorban élők helyzetének sajátosságai, melyek a következők:

Alacsonyabb bizalmi szint a külső, általában nem mélyszegény vagy többségi társadalmi háttérrel rendelkező szakemberek iránt.

Az előbbiből (is) következő szerepelvárás, ami abban jelenik meg, hogy azonnali segítséget várnak mély problémáik orvoslására, szükségleteik kielégítésére.

Hosszabb távú, távlatos gondolkodás és a rendszeres tevékenységhez szükséges kitartás hiánya – de ez érthető olyan helyzetben élőknel, akiknek a napi túlélésért kell küzdeniük.

A többségi társadalom felől érkező elnyomás, előítéletek, diszkrimináció, szegregáció, esetenként rasszizmus formájában, és az erre beállt intézményi működések és az ezekből fakadó konfliktusok.

A családon belüli pseudo-matriarchális viszonyok, azaz a nők családfenntartóvá és döntéshozóvá válása úgy, hogy közben e szerepek deklaráltak és elfogadottak a férfiaknál vannak.

A családok és rokonsági kapcsolatok, viszonyok erőssége, mely egyszerre támogató, védőháló funkciókkal bír, családok közötti konfliktusok esetén viszont éles elkülönülést jelent, ami komoly gátja a közösségi szintű tevékenységeknek együttműködéseknek.

Mindebből az következik, hogy a közösségi beavatkozóknak nem sajátos módszereket kell alkalmazniuk, hanem időben hosszabb folyamatra kell számítaniuk és több, kommunikációt beindító módszert és tevékenységet kell alkalmazniuk.

Szociális munka

Projektünkben azt céloztuk, hogy az azonosított hiányok és a kielégítetlen szükségletek/igények közül a szociális szolgáltatások és gyermekjóléti ellátások kiegészítését a lakosság, és elsősorban a mélyszegénységben élők aktivizálásával, saját maguk szervezte közösségi, önszervező szolgáltatásokkal kívánjuk elérni. Ennek elsődleges eszköze szociális munkásunk tevékenysége volt, aki a közösségi folyamatok állandó résztvevőjeként kapcsolatot jelentett a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálat munkatársai és a valamilyen problémával küzdő lakosok között. Főleg azok esetében volt ez fontos, akik valamilyen ok folytán nem vették igénybe a meglévő szolgáltatásokat. Másik eszköze a szomszédsági önkéntesek tevékenysége, akik első kézből tudtak információt nyújtani és ügyintézését segíteni. Továbbá összekötötte a szomszédsági önkénteseket és a családsegítő, gyermekjóléti munkatársakat is. A közösségi munkás – önkéntes koordinátorok, a szomszédsági önkéntesek és a folyamatokba bekapcsolódó aktív lakosok szakmai stábunk támogatásával olyan közösségi, önszervező szolgáltatásokat tudtak kezdeményezni, megszervezni, melyek a településen élők szerint hiányoztak az elérhető szociális szolgáltatások közül. Ebben természetesen a gyermekek részére szervezett szolgáltatások játszottak kiemelkedő szerepet, mint például a vámosújfalui baba-mama klub kezdeményezése, a nyári gyermekfelügyelet körében a már több helyütt emlegetett kenézlői önkéntes alapon megvalósuló játszóház, vagy az olaszliszakai kisgyermekes anyák iskolai játszótér használatának megszervezése.

A professzionális szociális szolgáltatásokat megerősítésében és továbbfejlesztésében, a közösségfejlesztés és a közösségi munka szemléletével, interdiszciplináris megközelítésével és eszköztárával történő hatékonyságnövelésében az első lépéseket tudtuk megtenni. Nagyon jó partnernek bizonyult a térségben a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálat feladatait ellátó Zempléni Családokért Alapítvány,

illetve annak vezetője, munkatársai, így a közösségi munka szemléletét, az önkéntesség alkalmazásának hatékonyságnövelő szerepét, az önkéntes menedzsment módszereit szívesen megismerték. Ugyanígy kedvező fogadtatásra talált kezdeményezésünk, hogy a munkatársak vegyék igénybe szomszédsági önkénteseink segítségét. Mindez kölcsönös előnyökkel járt, hiszen így projektünk is hatékonyabban tudott működni, illeszkedni tudott a meglévő szociális szolgáltatásokhoz, illetve a meglévők eszköztára bővült, így azok is hatékonyabban tudtak működni. Azonban ez az együttműködés nem megy könnyedén, egyik napról a másikra nem tud beindulni, egy folyamat során lehet és kell kialakítani azokat az elemeket, technikákat, csatornákat, mely az ebben résztvevő szervezetek és a szervezetek munkatársainak (értsd: az alapítvány és a projekt) összeillesztését és további együttműködését jelenti. Mindenekelőtt kölcsönösen meg kell ismerkedni egymással, a szervezeti kultúrákkal, napi működési rutinokkal, és bizony mindkét részcsoport el kell fogadni, hogy a megszokott működésből kicsit át kell állni egy másfajta. A második lépésben az új rutinoknak össze kell csiszolódniuk, be kell épülniük mindegyik szervezet napi működésébe, azonban ez (is) időigényes. Ennek még nagyon az elején jártunk.

A szociális dolgozók szakmai képességeinek fejlesztésében, megerősítésében szervezett mediációs, konfliktuskezelési tréning célja az volt, hogy helyben is legyenek olyan szakemberek, akik konfliktusok esetén gyorsan bevetethetők. Azt kellett azonban tapasztalnunk projektünk során, hogy hiába lettek kiképzett szakemberek, a felmerült konfliktusokban az érintettek egyike sem akart leülni a másikkal a konfliktus rendezéséért, márpedig így a mediáció alapfeltétele hiányzott.

Az 1-es komponens segítségével számukra szervezett szupervízió, esetmegbeszélés sorozat, a szakmai műhelyek jól szolgálták mentális és szakmai megerősítésüket.

Vidékfejlesztés

Terveink szerint erőteljes partnerség-építésben gondolkodtunk az akcióterületünk településein található önkormányzatok, intézmények, közigazgatási, fejlesztési, civil szervezetei között, mely egyben hálózatépítés célját is szolgálta. Elképzelésünket részben módosítanunk

kellett, mert a 2010 utáni új kormányzati koncepció miatti közigazgatási és fejlesztéspolitikai intézményrendszer átalakításban a régi szereplők hatásköre eltűnt, az újak pedig lassan álltak fel. Természetesen folyamatosan kerestük velük a kapcsolatot, de 2013 őszére jutottunk oda, hogy ez valójában meg történjen. Ekkortól már információkat tudtunk közvetítésükkel a települések irányába közvetíteni, és a 2014–20-as EU-s fejlesztési ciklus tervezéséhez a településeken megfogalmazódott fejlesztési elképzelések becsatornázását is tudtuk segíteni.

Azt gondoltuk, hogy a közösségi tervezés módszerével településfejlesztési stratégiák, cselekvési tervek kidolgozása, a meglévők módosítása és bekapcsolása a térségi tervezési folyamatba történhet meg projektünk során. Mindjárt a kezdéskor kiderült azonban, hogy a települések zömében nincs településfejlesztési koncepció, és nem is akarnak ilyennel foglalkozni, sokkal inkább az éppen aktuális fejlesztési pályázati lehetőségeket igyekeznek megragadni.

A távlatos gondolkodásban a települések, nyilvánvalóan a Bodrog–bor adottság alapján, a turizmusfejlesztési koncepciók kidolgozásának kezdeményezését fogadták szívesen. A koncepciók kidolgozása alkalmat adott az önkormányzat–intézmények – szervezetek (civil, egyház) – helyi gazdasági szereplők közötti együttműködés beindítására, továbbfejlesztésére, melyben további lehetőségek rejlenek. Tehát a turizmus, ebben különösen a vízi turizmus, a szőlészet-borászatból következő további erőforrások megtalálása, felismertetése és közösségek általi használatának tervezése folytatásra érdemes. Részben ehhez kapcsolódik a „zöld” és szociális gazdasággal kapcsolatos lehetőségek feltárása érdekében végzett munkánk, a „zöld”, alternatív energia lehetőségeinek megismertetése a településekkel, de különösen a mélyszegénységben élők számára, tekintettel a közműhálálékok és az energiaellátás mindennapi gondjai miatt. Mindezt a partnerségi fórumokon, személyes konzultációk, tanácsadások és a látóutak révén sikerült elősegítenünk.

Az egyéni és szervezeti érdekérvényesítés képesség fejlesztése, benne a mélyszegénységben élőké, további erőfeszítéseket kíván. Itt is, mint általában az országban, az egyéni megoldások, kijárások rögzültek, ezeket a mechanizmusokat ismerik és működtetik a szereplők az

önkormányzattól a mélyszegénységben élőkig. Munkánk javarészt itt arra irányult, hogy felismertessük az összefogás, a partnerség, az együttműködésben megvalósított érdekképviselő erejét, hatékonyságát, melynek eredményeképpen már kisebb sikereket el is könyvelhettünk, de itt is hosszabb idő szükséges az áttöréshez.

Általános tapasztalatok, javaslatok

Projektünk egyik alapelve az, hogy amíg egy településen a mélyszegénység nem lesz a teljes helyi közösség ügye, addig nem lehet hatékonyan kezelni a mélyszegénység problémáját, nem tud semmilyen integrációs törekvés megfelelően hasznosulni. Nyilvánvaló, hogy a rendelkezésre álló projektidőszakban senki sem várt csodát e tekintetben (sem), azt viszont elmondhatjuk, hogy az a megközelítésünk, mely szerint a teljes közösséggel foglalkozunk, fókuszban a mélyszegényekkel, jó döntésnek bizonyult. Azt tapasztaltuk, hogy ahol a mélyszegények és a közösség más tagjai együtt gondolkodtak, terveztek, kommunikáltak egymással, együtt cselekedtek, oldódni kezdett a bizalmatlanság. Egymás megismerése nagyon fontosnak bizonyult, ezen keresztül egymás elfogadása, a szolidaritás csíráinak megjelenése igen fontos lépés volt. Megjegyezzük, településeinken tapasztaltuk a szolidaritást, akár annak formájában, hogy rendszeresen segítették egymást az emberek, vagy egy magasabb társadalmi státuszú segítette az alacsonyabb státuszút, illetve, amit általánosan tapasztalhattunk, nagyobb baj vagy katasztrófa (az egyik településen egy mélyszegénységben élő család házfala dőlt ki, a másikon egy ház égett le), a település lakosai, a közösség tagjai azonnal a károsultak segítségére siettek. Gyűjtést szerveztek építőanyagra, természetben, felkerestek tehetősebbeket, akik adománnyal járultak a helyreállításhoz, jelentkeztek szakemberek (kőműves, ács) önkéntes munkára, és még sok apróságban, ami akkor nagy tett volt, sokan segítettek. Azonban ez általánosan is így működik a társadalmunkban, probléma a mindennapos szolidaritással van, amikor nem vesszük észre, hogy folyamatos, rendszeres segítségre van szükség a közösség tagjaitól azok számára, akik mindennapos segítséget szenvednek. Projektünknek ebben is sikerült kisebb elmozdulást elérnie a településeken.

Másik alapelvünk önmagunk megsokszorozása volt, ami a vártnál jobban sikerült. Nem gondoltuk a projekt elején, hogy ilyen hamar sikerül minden településen olyanokat találni, akik vállalkoznak közösségi munkás –önkéntes koordinátor, vagy szomszédsági önkéntes felkészítésre, majd önkéntesen ezeket a tevékenységeket folyamatosan végzik. Valóban, zömük a helyi közösség motorjává vált. Szomszédsági önkénteseink közül többen lemorzsolódtak ugyan, de itt is megmaradtak aktívak, illetve újak jelentkeztek. Mindebből azt szűrtük le, hogy fontosak voltak a felkészítések, a közösségi működés tudásának bevitele a helyi közösségbe, a kezdeményező készség megerősítése és a kezdeményező képesség kialakítása. Reményeink szerint ez a projekt befejezése után is megmarad. A rendszerszerű együttműködést a közösségi munkás-önkéntes koordinátorok, a szomszédsági önkéntesek és a helyi szociális szolgáltató munkatársai között még nem sikerült kialakítani, ám az is kiderült, hogy ehhez több időre van szükség.

Itt említjük meg, hogy fontosak a folyamatba épített olyan felkészítések, képzések, tréningek, melyek biztosítják azt, hogy a közösség megfogalmazott igényein alapuló tudások kerüljenek be a közösségbe, és tapasztaltuk ezek hasznosulását, jótékony hatását mind az egyének, mind a közösség erősödésében. Másik oldalról azonban vigyáznunk kell arra is, hogy ne feszítsük túl a húrt, azaz túl sokat ne akarjunk, mert az embereknek nincs annyi szabadidejük – hiszen jobbára szabadidejükben, önkéntesen vesznek részt a felkészítésekben, képzésekben, illetve számoljunk azzal, hogy a megszerzett tudásnak ülednie kell, begyakorlására is szükség van.

A projekt során további célunk volt, hogy folyamatosan, a lehető legtöbb embert szólítsuk meg, vonjuk be a közösségi folyamatokba, ezáltal projektünkbe. Jó volt látni, hogy szakmai stábunk mint a vízbe bedobott kavics tovább gyűrűzött, és újabb és újabb emberek kapcsolódtak tevékenységeinkhez, illetve ami még fontosabb, a helyiek által kezdeményezett tevékenységekhez.

A három szakma (közösségfejlesztés – szociális munka – vidékfejlesztés) összehangolása jól sikerült, de további erőfeszítésekre van szükség. A szociális munkásunk és közösségfejlesztőnk töltötte együtt a legtöbb időt és tevékenykedett együtt, így az ő együttműködésük

alakult ki a leghamarabb és vált a legerősebbé. A vidékfejlesztő munkatárssal, a végzett tevékenységek sajátosságai miatt, s lévén a főpályázó szervezet elnöke is egyben, inkább formalizáltabb együttműködés alakult ki, illetve az ehhez nem elegendő közösségfejlesztői kapacitás miatt települési szintű, vidékfejlesztési ügyekhez kapcsolódó közösségi tervezési folyamatokat kevésbé tudtunk beindítani.

Az egészségügyhöz kapcsolódóan az egészségügyi szűrések szervezésébe kevésbé fogtunk bele, eleinte az általános közösségi folyamatok beindítása miatt, később azért, mert minden településünkön elindult a TÁMOP 6.1.2. Egészséges Életmód program, melynek keretében sokféle szűrési és más egészségügyi program valósult meg, így e tervezett tevékenységünk okafogyottá vált. A közösségi (települési) egészségügyi tervek készítésével és kisléptékű akciók megvalósításával szintén az előbbiek miatt foglalkoztunk kevésbé. Itt érdemes megjegyeznünk, hogy fontos lenne a helyi intézmények, szervezetek tevékenységeinek és pályázatainak összehangolása mind települési, mind térségi szinten, melyre voltak és teremtetünk is alkalmakat, de ezek automatizmussá válásának elősegítése még a jövő nagy feladata. Két dolog szükséges hozzá alapvetően. Ez egyik, hogy a szereplők ismerjék fel az együttműködés fontosságát, legyenek képesek átlépni saját szervezeti érdekeik (sokszor vélt) korlátain, és az ágazati szemlélet merevségén. A másik szükséges feltétel az lenne, hogy a kölcsönös kommunikációra, egymás megismerésére, az együttműködésre kellő időt és kapacitást szabadítsanak fel.

A települési szegregációból következő feszültségek enyhítésében, az előítéletek oldásában, a keletkező konfliktusok kezelésében tudtunk előrelépni, ha nem is minden elemében és nem is akkorát, amekkorát szerettünk volna. Itt a reménytelenség kérdésébe is beleütközünk, mondhatni a „reménytelenség a reménytelenségben” helyzetébe. Évtizedes jelenség ugyanis a hátrányos helyzetű térségekből, településekből történő erőforrás-kivonás, ami azt jelenti, hogy a mobilisabb, képzettebb társadalmi csoportok elköltöznek, megtakarításaikat a városokban fektetik be. Az általános közvélekedés és szemlélet a fiatalokat e falvakban a vissza-nem-térésre ösztönzi, ezzel a

reménytelenség vízióját ragasztva a településekre, valójában maguk az ott élők pecsételik meg saját sorsukat. Ebben a reménytelenségben egy újabb reménytelenségi zárványt találunk, a mélyszegényekét, a cigányokét, helyzetük csak abban különbözik a többségi vagy alsó középosztálybéli reménytelenségeiktől, hogy már alig van valamilyen erőforrásuk, míg az előbbieknél még van valamennyi, amit nagyon is féltenek. A helyzet pikantériája, hogy a reménytelenekhez kellene felzárkózniuk a még reménytelenebbeknek, az ő közösségükbe kellene integrálódniuk, melyet minden lehetséges eszközzel védenek.

A szociális gazdaságra vonatkozó, szövetkezetfejlesztési elképzelésünkön gyökeresen változtatnunk kellett. Részben azért, mert kiderült, hogy a helyi közösségek, csoportok még nem elég felkészültek erre a tevékenységre, nem erősödtek meg az együttműködések, nem alakult ki az elegendő bizalmi szint, ami egy vállalkozás elindításához szükséges. Részben pedig azért, mert a jogszabályi környezet és az erre irányuló pályázati feltételek nem elég szociális gazdaság-szövetkezet barát jellegűek, ekkora kockázatot a potenciális vállalkozásba fogók nem tudnak vállalni.

Legvégül néhány konkrét javaslat, melyek hasonló projektek folytatásakor, tervezéskor figyelembe vehető:

Az aktív lakosok megtalálása mind a mélyszegények, mind a nem-mélyszegények köréből, összegyűjtésük, képzésük, szakmai támogatásuk

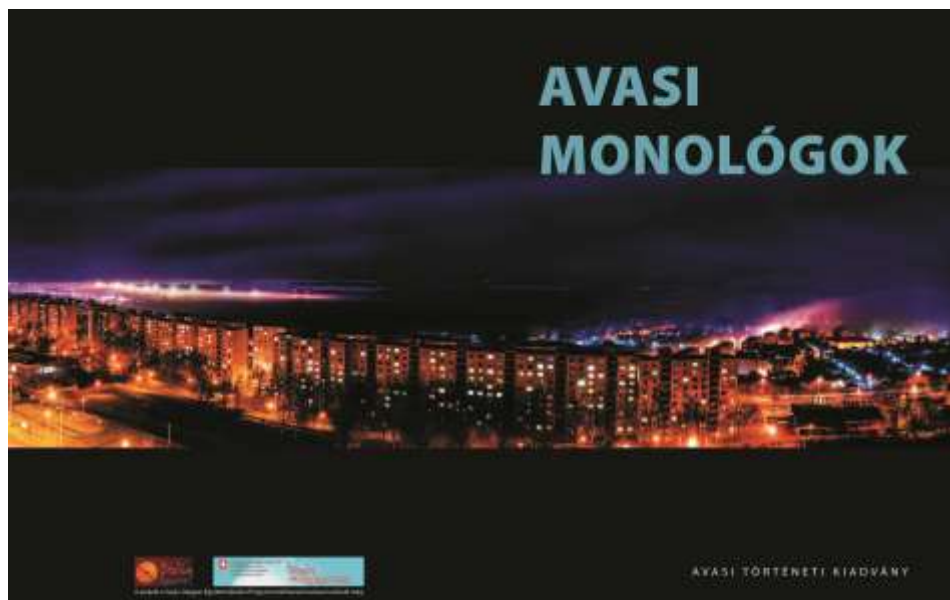
– projektünkben közösségi munkás-önkéntes koordinátorok és szomszédsági önkéntesek –, elengedhetetlen, kulcsszerepük van a közösségi folyamatok beindításában, közösségi beszélgetésekben, cselekvésekben, a közösségi integrációban.

Közösségi térhez való hozzájutás. Ennek biztosítása szükséges, úgy, hogy a meglévő ingatlanok felújítása, vagy újak létesítése és használatba vétele az összes érintett, tehát önkormányzat, szervezetek, lakosság bevonásával történjen, egyúttal tervezve fenntarthatóságát, jövőbeli működtetését.

A fiatalokkal erőteljesen kell foglalkozni, számukra meg kell teremteni a helyi közösségi identitás megélését, megerősítését, kreativitásuk, kezdeményezéseik, egyéni és közösségi cselekvéseik lehetőségeit. A települési szervezeti, intézményi szereplők és a tervezett, majd megvalósuló pályázati, fejlesztési programok összehangolására, koordinálására több kapacitást kell fordítani.

Többség – kisebbség kommunikációjának, együttműködésének beindítására minden lehetséges módszert alkalmazni kell. Közösségszervezést, a közösségszervezés beavatkozási módját a mélyszegénységben élők, a cigányság körében szükséges alkalmazni. Nagyobb erőfeszítések, erőforrások allokálása szükséges, hosszabb (akár 5-6 éves) rugalmasan változtatható programokat kell tervezni és megvalósítani.

Kiadványajánló: Avasi monológok

Avas – mi jut először eszünkbe róla? Szegénység, reménytelenség, társadalmi konfliktusok... Pedig az Avasnak vannak „szép emlékei”, komoly múltja, „öslakosai” és egymást segítő szomszédjai, s a mai nehéz időkben is vannak a közösségért tenni akaró és tenni tudó lakói. Olyanok, akik jól érzik magukat egymás társaságában, miközben az általuk alkotott közösség írja száz bajuknak, s nem csak a túlélésben segít, hanem talán a továbblépésben is.

Az [AVASI MONOLÓGOK](#) címet viselő *Avasi történeti kiadvány* a miskolci közösségfejlesztők, a kiadványt szerkesztő és kiadó *Dialóg Egyesület* gondozásában jelent meg. Az élet összetettségéről szól és arról, hogy a saját történetek – melyeknek füzére ez a kis kötet – fontosak és erőt adhatnak egy közösségnek a folytatáshoz.

A kiadvány bemutatására *Sélley Andreát*, a kiadvány zárszavának íróját, a legautentikusabb személyt választottuk, mert avasi és egyben közösségfejlesztő is, a Dialóg Egyesület elnöke. A szerk.

„Rendhagyó módon a zárszó mutatja be a tartalmat, mert az a gondolat erősödött meg bennünk, hogy aki beleolvas a sorokba, azokat megszólítja az interjút adó avasi emberek gondolata. Ők megnyíltak annyira, hogy ÉRDEMES elgondolkodni a lakótelepi életéről, s ez inspirálhatja a Kedves Olvasót. Inspirálhatja arra, hogy beszélgesse a hétköznapijairól, az életterében őt megragadó dolgokról, összefüggéseket keressen, gondolkozzon olyan egyszerű értékekről, ami vezeti őt a mindennapokban. Az Avasi Történeti Klub elmúlt 2 évében arra törekedtünk, hogy ezeknek adjunk teret, és ezt most egy csokorba fogta R. Nagy Csilla, aki felvállalta, hogy a klub interjúiból, a sok beszélgetésből elkészüljön egy Avas történeti kiadvány. Az *Avasi monológokban* olvasható interjúk létrejöttét segítette Csilla mellett Papp Dénes, Sencsik Péter, Barcsai László. Az interjúkat lejegyezték: Czövek Gabriella, Medve Ágota és Ardó Balázs, fiatal egyetemista gyakornokaink. S a fotók? Ugye gyönyörűek. Az Avasi Fotókör munkáiból válogatta Pongrácz Tamás.

A kötet az Avas történeti háttérrel indul, amit Csendes József írt. Mivel Józsi annyira belejött, ezért a kötetbe a tanulmány csak egy része került be, s igyekszünk megtalálni a kutató- és tanulmányíró munkájának elismerését majd egy másik platformon. Tovább lapozva jönnek a monológok. Kik élnek ebben a panelrengetegben? Több tízezer emberből csak néhány hangot hallhatunk. Ezek az Avasi Történeti Klubban készült interjúk részben, vagy egészben lejegyezve, amik bemutatják az egyéneket, akik itt élnek. Ezekből bepillantást kap az olvasó a lakóközösség múltjába, jelenébe. Milyen volt régebben, s milyen most. Régen se nagyon jártak össze az itt élők, nem is volt rá idő, nem volt hely, és nem alakult ki nagyon ezen szokás, hiszen nem a városrészhez kötődött a kapcsolati hálójuk. Ám mindenki tudta, hogy ki kicsoda, ismerték egymást, páran barátságot kötöttek, jó szomszédi kapcsolatok születtek, közös programok is akadtak.

Majd megszólal néhány mostani kisközösségi szereplő. Ezek a hangok is magukért beszélnek. Csak néhány szó: magány, gondok kibeszélése, kapcsolatok építése, álláskereséshez utak, egymástól tanulás.

Nagyon köszönöm, hogy megosztották ezeket a gondolatokat velünk, s köszönet azoknak, akik a két éves munkában részt vettek. Én is így

vagyok valahogy az Avassal, ezért kiragadom és kölcsönveszem az egyik mondatot zárásként:

„Másabb az ember hangulata, ha tudom, hogy most készülök, jövők és itt vagyok.”

Sélley Andrea

Nemzetközi kitekintés

EuCDN

Egy norvég és egy katalán esettanulmánnyal folytatjuk az [EuCDN](#) kiadvány 2014/4. számunkban megkezdett közlését. A kiadvány 2014-ben jelent meg angol nyelven. A szerk.

Norvégia, Oslo: Demokrácia – nem csak beavatottaknak

Az EuCDN kiadványban a tanulmány szerző nélkül jelent meg. A projektben az oslói közösségfejlesztő szervezet, The Ideas Bank Foundation vett részt. A szerk.

Sagene Oslo 15 kerületének egyike; mindegyik kerületet választott kerületi tanács vezet. A tanácsok felelősek többek között az óvodákért, az egészségügyi, szociális és gyermekjóléti szolgáltatásokért, a természeti környezetért és a helyi parkokért. Alig több mint három négyzetkilométeres területével és 33 000 lakosával Sagene Norvégia egyik legsűrűbben lakott kerülete. Gyorsan változik, meglehetősen magas arányú a lakosság beáramlása, a népesség mobilitása. Osloban ugyancsak itt a legmagasabb az önkormányzati tulajdonban lévő lakások aránya, ez teszi jellegzetessé a korábbi ipari munkás területeket, melyek modern, multikulturális városias környezetté alakulnak át.

A Sagene-i közösségi központ a Local Agenda 21 tevékenységek centruma. A közösségfejlesztő munka egyik legfontosabb célja az volt, hogy elérje és bevonja a hangjukat ritkán hallató csoportokat. A közösségi központ 1979-ben nyílt meg, új életre azonban 2001-ben kelt, amikor a kerület úgy döntött, hogy ezt a helyet teszi meg az LA–21 és a képviseleti demokrácia intézményeit kiegészítő új, helyi demokratikus folyamatok centrumának. A kerületi tanács új szerepeket keresett, és aktívabb állampolgári részvételt akart generálni. E politikai cél hátterében

részen az a tény állt, hogy Sageneben, különböző okok miatt, sok a szegény ember, akik gyakran a magas piaci értékű lakások közvetlen szomszédságában élnek. A folyamat kezdetben egy olyan tízéves projekt része volt, melyet Oslo és a kormányzat finanszírozott egy, a belső óvárosi területek fejlesztését célzó fővárosi program keretében. A fő célok a következők voltak: előnyösebb lakáskörülmények, jobb környezet a felnövekvő generációk számára, megfelelő nyilvános terek és biztonság, a kábítószerfüggők, pszichiátriai kezelésre szoruló és hajléktalanok támogatása, minőségi természeti környezet, tömegközlekedés, valamint a helyi önkéntes tevékenységek erősítése.¹

E célok elérése érdekében a közösségi központ alkalmazottainak fel kellett adniuk a tradicionális megközelítéseket és a szolgáltató és képessé tevő ágensként betöltött szerepeikhez kapcsolódó skatulyákat. Ma egy négy főből álló fenntartható fejlődés csoport dolgozik; munkájuk 40%-ban abból áll, hogy a központ működtetése során a helyi lakosság minden szegmensét elérjék, 60%-ban pedig abból, hogy fenntartsák és fejlesszék a helyi parkokat és szabadtéri helyszíneket annak érdekében, hogy azok mindenki számára elérhetőek legyenek, s egész évben használhassák őket szabadtéri tevékenységekre. A csapatnak deklarált célja, hogy szakmaközi projekteket, hálózatokat és módszereket fejlesszen, elérve a szociális lakásokban élő legmarginalizáltabb csoportokat is. A kultúra, a környezet és a helyi demokrácia integrálására is fejlesztenek módszereket: a fenntartható közösséget egészségfejlesztő tényezőnek tekintik.

„Munkánk alapvető kiinduló pontja az, amit a Dalai Láma a „kedvesség politikájának” nevez, s a kollektív értékekre fókuszál” mondja a program vezetője, Susan M. Guerra, vagyis „Én vagyok, mert mi vagyunk. Módszertani alapjaink közösségfejlesztői gyökerek. Nem könnyű lefordítani azt a szót, hogy „közösség”, mivel számtalan jelentésárnyalata van, beleértve a helyi közösséget mint egészet, az

¹A program értékeléséről ld.: Holm, A., Nærmiljøtsatsing og levekår. Evaluering Handlingsprogram Oslo indre øst [Helyi környezet és életfeltételek. Értékelés – Oslo keleti-központi kerületeinek fejlesztési programja], NIBR report no. 12/2006 (Oslo: Norwegian Institute for Urban and Regional Research, 2006).

összetartozást, a közös érdekeket, a társadalom fő testén kívül működő csoportosulásokat, vagy az intézményi stábot. Célunk, hogy „élő szövetet” hozzunk létre, mely összeköti a közösség e különböző aspektusait. Antropológiai megközelítést igyekszünk használni, amennyiben elérhetővé tesszük magunkat, meghallgatjuk az embereket, és elemző módon szemléljük a dolgokat. Sokat beszélgetek személyesen; járom a kerületet, s ott találkozom az emberekkel, ahol éppen vannak, beszélgetünk az életkörülményeikről, arról, hogy milyen kérdéseket tartanak fontosnak, s miben vennének esetleg részt. Szeretnénk felhangosítani az ő narratíváikat. Számos módon dokumentáltuk ezeket, például fotókiállításokon, vagy történetmesélő estéken. Egyszerű dolgokat teszünk, hozzájuk közel álló módokon. Amikor a központ lett az LA–21 csomóponti helye, mind szimbolikus, mind konkrét értelemben megnyitottuk az ajtókat, felhúztuk a függönyt és felépítettük a párbeszéd színterét.”²

Az egyik legelső esemény egy Jövőműhely volt³, melyen a résztvevők többsége állampolgárként és különböző helyi csoportosulások képviselőjeként volt jelen, valamint egy „Nyitott Ház” esemény, a helyi politikusokkal. Azóta különféle párbeszéd módszereket alkalmazunk, például személyes beszélgetések és nyilvános találkozók

²Paaby, K., “Demokrati ikke bare for de innvidde” [Demokrácia – nem csak beavatottaknak], in: Ideas Bank Year Book 2006 (Oslo: Ideas Bank, 2006), 88. o.

³A Jövőműhely módszere a jövőről alkotott praktikus és közös elképzelések kidolgozását célozza. A résztvevőket „társadalmi építésznek” tekinthetjük, akik saját jövőjüket konkrét elképzeléseken és cselekvési terveken keresztül formálják. A módszert Robert Jungk jövőkutató és újságíró dolgozta ki az 1960-as években; ld. Jungk, R. and Müllert N., Future workshops: How to create desirable futures (London: Institute for Social Inventions, 1987); Paaby, K., “The future scenario workshop – learning for democracy”, in: The Ideas Bank, Signals. Local action – success stories in sustainability (Oslo: Ideas Bank, 2011), 72–76. o. *Szerkesztői megjegyzés: a módszer részletes leírása magyarul is megjelent: Vercseg Ilona (2004): Közösségfejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak. Budapest, Közösségfejlesztők Egyesülete. 33–36. o. Jövőműhely*

formájában, melyeken kreatív módszerekkel dolgozunk, például kávéházi beszélgetéseket és művészeti projekteket valósítunk meg.

Guerra lelkesen emlékszik vissza arra, miként kezdődött a terület fejlesztésének tervezése: „Egy, a műhely eredményeire építő „Újság a jövőről” terjesztésével keltettük fel az érdeklődést. Mielőtt bárkit meghívtunk volna a találkozóra, szavakkal és képekkel mutattuk be, hogyan nézhetne ki a jövőben a központ körül fekvő terület... Aztán valóban elkezdődött a párbeszéd! Az emberek azt hitték, hogy ez egy igazi újság. 150-en jöttek el a megbeszélésre, s vettek részt aktívan, beleértve az utánkövetést is. Sok elképzelésük megvalósult, többek között egy közeli tér kialakítása és a Falművészet projekt.”

„A parkok és városi terek az emberek kertjei” – ez a gondolat állt a helyi nyitott terek mint találkozó helyek és demokratikus platformok fejlesztésének hátterében. A közösségi találkozók eredményeire alapozva konkrét tervek készültek a közösségi központ előtt fekvő nyitott tér és park fejlesztésére. Az Állami Lakásfejlesztési Bank társfinanszírozást vállalt. Ezt a forrást az LA–21 Fórum⁴ kezelte, melyben képviselteti magát a tanács is, mely azonban, közös megfontolások alapján, nem kapott vezető szerepet. „Mernünk kell felvállalni ezt a szemléletmódot” – mondta a tanács akkori vezetője, Tone Tellevik Dahl. „A cél az volt, hogy forrásokat és adminisztratív segítséget biztosítsunk egy helyi kezdeményezés számára, hogy az döntéshozóként és résztvevőként teljesebben ki egy komplex, szektorközi és időigényes változási folyamatban.”⁵ A park, mely korábban puszta volt, és gyakran esett vandalizmus áldozatává, s amelyet sokan nem tartottak biztonságos területnek, élő találkozási helyé alakult át, ahol le lehet ülni, korcsolyázni, pingpongozni lehet, helyet ad egy alkalmanként működő

⁴A Local Agenda 21 nyomán Norvégiában több városban hozták létre a politikusok és választott hivatalnokok, a közigazgatás, az állampolgárok és a civil társadalom, ill. a magánszektor együttműködésének hasonló platformjait.

⁵Forrás: Tone Tellevik Dahl: „Democratic improvement. From local practice to implementation in the national policy” [Demokratikus fejlődés. A helyi gyakorlattól a nemzeti politikáig.], Az Ideas Bank „Refurbishing Democracy” [A demokrácia helyreállítása] c. szemináriuma, 2005. október 27.

piacnak, cserepiacoknak és sok más tevékenységnek, s mindemellett szép növényekkel és tetszetős tájképpel vonzza a tekintetet.

A közösségi központ kialakítása során Guerra és munkatársai kiemelt figyelmet fordítottak a kommunikáció kérdéseire. „Folyamatosan keressük a kommunikáció új útjait: tudunk-e olyan kifejezési formákat találni, melyek képesek megjeleníteni a közösségi központot használók eltérő véleményeinek és szempontjainak érdekközösségét?” Ez vezetett a Falművészet projekthez – a „Gyere be!” jelzés megjelenítéséhez. Az ötlet az 1930-as években Mexico City-ben működött mural festőktől származik, akik közttereket használtak arra, hogy korábban meg nem hallgatott lakossági csoportok kifejezhessék magukat.

Az LA–21 Fórum egy év leforgása alatt hat műhelyre hívta meg a környékbeli, lakhatással foglalkozó szervezeteket. Miután bemutatták nekik a mexikói mural festők munkáját, fölítették nekik a kérdést: „Mitől lesz egy szomszédság jó és biztonságos? Mit jelent Önnek Sagene? Mi a művészet?” A résztvevők vázlatokat írtak arról, hogy milyen érzéseik vannak a szomszédsággal kapcsolatban, tapasztalataikról és a jövőre vonatkozó elképzeléseikről. A résztvevők különböző életkori és szociális háttérű csoportokat képviseltek. A szervezőknek olykor valódi kihívást jelentett, hogy felülkerekedjenek a folyamatot kontrollálni akaró személyeken; valaki azért hagyta ott a folyamatot, mert úgy érezte, ő „szakértő”, akire a többieknek hallgatniuk kellene!

Az első három műhelytalálkozó után a résztvevők izgatottak lettek, s szerették volna megvalósítani az elképzeléseiket, ezért egy helyi építész és egy művészt kértek fel a műhelyeken felmerült elképzeléseket ötvöző folyamat önkéntes vezetésére. 12 javaslatot dolgoztak ki arra vonatkozóan, hogy a falat miként lehetne kifesteni. Ezt egy egyezkedési és konszenzuserősítő dialógus követte, mely során kialakult a ma is megtekinthető végső eredmény.

Egy környezetvédelmi elem is bekerült a projektbe, a helyi kerámiaüzemből származó régi bögrék és kerámiatárgyak újrahasznosításával. Az LA–21 Fórum a lehető legtöbb embert szeretne volna bevonni a megvalósításába, ezért a Sagene-i Környezetvédelmi Napon nyílt műhelyt rendezett, ahol 100 db fehér cserepet festettek meg

a résztvevők. Az esemény meglehetősen sok embert vonzott – minden oldalról lelkes javaslatok érkeztek.

Sagene Mural: A közösség és a részvétel nyilvános hitvallása

Susan Guerra konklúziója: „Ez egy identitás– építő folyamat volt. Helyi vezetést, jó együttműködéseket hoztunk létre, s megteremtettük az emberektől induló kezdeményezések támogatását. Nem utolsó sorban, a Falművészet projekt a részvétel és helyi narratíva közösség által támogatott megjelenítése lett. Számunkra a kihívás az volt, hogy legyünk tudatában saját szerepünknek, ami nem a kontroll vagy szakértői szerep, hanem hogy lehetőségeket teremtsünk, segítsünk, és konstruktív módon használjuk szakmai tudásunkat. S megtapasztaltuk, hogy a minőségi folyamatok időigényesek.”

Fordította Farkas Gabriella

Katalónia, Barcelona: A társadalmi és gazdasági szolidaritás elősegítése a helyi közösségi fejlesztésekben

Az EuCDN kiadványban a tanulmány szerző nélkül jelent meg, a projektben a barcelonai közösségfejlesztő szervezet, a Foundation Desenvolupament Comunitari vett részt. A szerk.

A barcelonai Poblenou szomszédság, amelyet korábban „Katalán Manchester”-ként tartottak számon, mert a barcelonai ipar nagy része itt helyezkedett el, egykor a katalán ipari forradalom hajtóereje és a spanyolországi iparosodás kulcsfontosságú mozgatórugója volt. Az elmúlt 50 év során azonban a terület folyamatosan veszített központi ipari vezető szerepéből és az ipari térségekre jellemző sajátosságaiból. Következésképp a régi gyárépületek egy részét áruházzá vagy irodává alakították át, az új iparoknak és kommunikációs technológiáknak megfelelő új vállalkozások számára, míg a többi épület egyszerűen üresen maradt.

A környék mindezek hatására radikálisan átalakult. Az infrastruktúra használata, a közösségek jellemzői, az emberek közti kapcsolatok és a térség kormányzása ma már a korábbtól teljesen eltérő.

A területen magas a munkanélküliség – 12% és 13% közötti. A termelőtevékenységnek az elmúlt évek során bekövetkezett viszonylagos javulása főként a 22@ elnevezésű kezdeményezésnek köszönhető. Ez egy állami–magán kezdeményezés volt, azzal a céllal, hogy összegyűjtse az informatikával és kommunikációval foglalkozó cégeket. A 2007 óta fennálló gazdasági válság miatt azonban számos régi gyárépület és ipari raktár, melynek a feltevések szerint „meg kellett volna menekülnie”, kihasználatlan maradt. Az ilyen üres épületek hozzáférhetősége miatt alakult ki az „új nyomornegyedeknek” nevezett társadalmi jelenség. Az elnevezéssel a korábbi „putrikra” emlékeztetnek, amiket 1992-ben, a barcelonai olimpiai játékok előtt hivatalosan felszámoltak. Ezek az „új nyomornegyedek” emberek százait vonzották ide, főleg fiatal afrikaiakat, akik elfoglalták az üres helyiségeket.

Cél

Ez a projekt ösztönözni, lendületbe hozni próbálta a szomszédsági közösségben történő együttműködést, eleinte az egyes emberek és a szociális szervezetek közti kapcsolatok erősítése révén. Ezt kiegészítendő, a projekt együttműködési és szolidáris gazdasági kezdeményezéseket hozott létre, hogy a népesség e leginkább sebezhető részében munkahelyeket teremtsen. Az érintettek a fiatal afrikai telepesek és azok a lakosok, akik a válság következtében teljesen perifériára szorultak, főleg fiatalok és 45 év felettiak, köztük is elsősorban nők, akik a hosszú távú munkanélküliség vagy társadalmi kirekesztés miatt kerültek ebbe a helyzetbe.

Értékek és folyamatok

A projekt során a képessé tétel (empowerment) és a részvétel lehetőségeit akarták kialakítani az egyesületek erősítése, az együttműködési és szolidáris gazdaság fejlesztése, továbbá a közösség tagjai közti szolidaritás fejlesztése által, különös tekintettel a leginkább marginalizált tagokra, egyenlőséget és társadalmi igazságosságot ösztönző intézkedések révén.

Az említett értékekre alapozva a következő folyamatok indultak el:

- Más országok pozitív példáinak megismerése: egész pontosan a francia „Régies Quartiers” példáját tanulmányozták a helyszínen, és összehasonlították a kormány és a szociális intézmények közti együttműködés mintáit.
- A francia példa alkalmazása Poblenou helyi és regionális szomszédságaira terjed ki, különösen az új, potenciális munkaerő kiaknázására, mely összekapcsolható például az üres épületek szociális célokra való kihasználásával; a tapasztalatok közös megosztására és értelmezésre a poblenou-i szomszédságokban, bevonva a terület más szomszédságainak szociális szervezeteit is.
- Tárgyalások folytatása a helyi hatóságokkal, több mint 15 ezer négyzetméternyi föld átruházásának ügyében, mert ezáltal egy olyan projekt jöhet létre, amely a gazdasági szolidaritáson és az együttműködés megvalósításán alapulva teremt munkahelyeket.

A poblenou-i együttműködési módszer nyomán több hasonló célzatú kezdeményezés jött létre Barcelona más kerületeiben is. Ilyen például az „Együttműködő kerületek” elnevezésű projekt, ez a szociális gazdaság közösségfejlesztési megközelítésén alapszik. Ennek a projektnek az a célja, hogy alternatívát kínáljon a Barcelonában jelenleg érvényes, domináns gazdasági modellre, mely főleg a város intenzív kihasználásán alapszik, a nemzetközi turizmus támogatása és a világ minden tájáról idelátogató, középosztálybeli utazók fogyasztásra ösztönzése által.

Módszerek és eszközök

A módszertan a közösségi cselekvés és a közösségi mozgatóerő megteremtésének hagyományos módszereit veszi alapul.

- Az első fázis keretén belül létrehoztak egy „dinamizáló magot” (Dynamics Creation Core Group). Ebbe a csoportba olyan emberek kerültek, akik kulcsszerepet játszanak a szomszédságban és körzetében, és szorosan kapcsolatban állnak a kerület aktív egyesületeivel és mozgalmával;
- A második lépés egy tanulmányozási és reflexiós fázis volt, ennek során diagnózist állítottak fel a körzetről, beleértve a francia szervezet bevált gyakorlataiból levont tanulságokat is;
- A harmadik fázis célja az volt, hogy felhívják a kerület további, társadalmilag érintett csoportjainak figyelmét a „dinamizáló mag” diagnózisára és következtetéseire, valamint hogy új embereket bátorítsanak a projektbe való bekapcsolódásra.
- A negyedik – jelenlegi – fázis során egyesülés céljából keresnek hasonló kezdeményezéseket Barcelonában, hogy ütemtervet és logikus keretrendszert alakíthassanak ki a projekt számára, melynek segítségével az ún. „Együttműködő kerületek” projekteket is támogatni tudják.

Az eszközök a következők:

- Összejövetelek reflexió és elemzés céljából;
- Különböző témákkal kapcsolatos szövegek és dokumentumok olvasása és tanulmányozása, mint például a szomszédság dinamizálása, szociális gazdaság, szövetkezetek és szövetkezés,

várostervezési javaslatok, helyi fejlesztések, az átalakulás tervezése (transformative planning);

- Tanácskozássra és a reflexiók megosztására létrehozott szemináriumok a poblenou-i –szomszédság érintettjei számára;
- Kezdeményező–szervező csoport megalapítása, mely jelen esetben a dinamizáló mag;
- Különböző helyi és nemzetközi gyakorlati példák tanulmányozása a helyszínen, beleértve Perpignan és Montpellier „Regies Quartier” gyakorlatát, valamint Cant Batlló „emblemikus” együttműködési gyakorlatát Barcelona-Santsban;
- Nyilvános tevékenységek és események, többek közt a szolidáris és szociális gazdaság „tisztességes piaca” (Fair Market) Barcelonában; a Tisztességes kereskedelmet! kampányok (fair-trade campaigns); környékbeli bolhapiacok, stb.
- Szolidaritási akciók, például a szolidaritás napjának megrendezése és közös munka az üres gyárak és raktárépületek fiatal afrikai telepeseivel;
- Az önkormányzatok befolyásolása a projekt eredményein alapuló konkrét javaslatok révén.

Eredmények

Megalapítottak egy kezdeményező–szervező csoportot (dinamizáló mag), helyi és környékbeli jelentős és tevékeny kulcsszereplőkből, akik jól ismert és széles körben elismert társadalmi szervezetek tagjai. E csoport valóban garantálhatja, hogy az eredeti elképzelés és küldetés ne vesszen szem elől.

Jól haladnak a tárgyalások a Városi Tanáccsal és Barcelona polgármesterével a több mint 15 ezer négyzetméternyi földterület átruházásáról a szomszédság hasznára, mely által elindulhat egy kísérleti kezdeményezés a szolidaritásért és a szociális gazdaságért.

A Városi Tanács nagyon támogató abban, hogy az egy használaton kívül álló gyárépület tulajdonosait meggyőzze: engedje át a jelenleg szociális tevékenységekre lefoglalt gyárépületet a szomszédságnak.

A kezdeményező–szervező csoport (dinamizáló mag) általános tervében kiemelkedő szerepet kapott az afrikai telepesek iránti szolidaritás kialakítása.

A szociális gazdaság szempontjából fontos, hogy a szomszédság fő utcájának (IV. Carrer Pere út), és a kerület legfontosabb kulturális

helyeinek helyreállítása már kezdetét vette a barcelonai Városi Tanács által indított városi rekonstrukciós program keretében.

Fordította Galambos Anikó

E szám megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.
PAROLA. Felelős kiadó: a Közösségfejlesztők Egyesülete;
Felelős szerkesztő: Vercseg Ilona;
Korrektor: Velenczei Ágnes;
Tördelés: Príma Viktória;
Előfizetés – évi négy számra 2000 Ft – a Szerkesztőség címén:
1251 Budapest, Pf. 42;
Telefon és fax: 201-5728, e-mail: kofe@kkapcsolat.hu;
Műszaki szerkesztés: i&i Kft.